

Ivan Vuković, mag. educ. hist. / mag. hist.
 Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“
 Ulica bana Josipa Jelačića 8
 47250 Duga Resa
 ivanvukovic89iv@gmail.com

UDK: 355.012(497.562-
 37Plitvička jezera)“1991/1995”
 Izvorni znanstveni rad
 Primljeno: 3. studenoga 2024.
 Prihvaćeno: 5. studenoga 2024.

POLJANAK, VUKOVIĆI, SMOLJANAC I SERTIĆ POLJANA U DOMOVINSKOM RATU

Ovaj rad prikazuje prostor hrvatskih naselja Poljanaka, Vukovića, Smoljanca i Sertić Poljana u blizini Plitvičkih jezera u Domovinskom ratu. Sva navedena mjesta su okupirana, opljačkana, u potpunosti uništena i spaljena te su u njima počinjeni ratni zločini nad hrvatskim civilima u razdoblju od listopada do studenoga 1991. godine. Svi preživjeli mještani otišli su u progonstvo. Uvjeti za obnovu, ekshumaciju žrtava i povratak prognanika stečeni su oslobođenjem 5. kolovoza 1995. godine.

Ključne riječi: Poljanak, Vukovići, Smoljanac, Sertić Poljana, Domovinski rat, velikosrpska agresija, žrtve

Uvod

Promatrano područje nalazi se u neposrednoj blizini Plitvičkih jezera. Prema popisu stanovništva 1991. godine, nalazilo se u sastavu općine Titova Korenica, a danas se nalazi u sjevernom dijelu općine Plitvička Jezera u Ličko-senjskoj županiji, u blizini granice s Karlovačkom županijom, točnije općinama Rakovicom i Saborskim. U blizini se nalazi i državna granica Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Poljanak sa svojim zaseocima Vukovićima i Matovinskom Lisinom te Sertić Poljana i okolica nalaze se u sastavu nacionalnog parka Plitvička jezera, dok je naselje Smoljanac na njega naslonjeno. Nacionalni park je, što se tiče radnih mjesta i turizma, uoči rata direktno ili indirektno osiguravao egzistenciju oko 8000 ljudi plitvičkog kraja, a stanovništvo se bavilo i poljoprivredom.

Što se tiče nacionalnog sastava stanovništva, Poljanak, Smoljanac i Sertić Poljana su uoči rata 1991. godine imali su gotovo isključivo hrvatsko stanovništvo, dok su svi stanovnici Vukovića bili Hrvati. Prema popisu stanovništva 1991., općina Titova Korenica (u čijem sastavu je bila i Udbina) imala je 11 393 stanovnika, od čega 8585

Srba (75,4 %), 1996 Hrvata (17,5 %) i 385 Jugoslavena (3,4 %). Od 66 naseljenih mjesta u općini, Srbi su imali apsolutnu većinu u njih 54, uključujući Korenicu (1519 Srba, 49 Hrvata, 84 Jugoslavena), Plitvica Selo (139 Srba, 19 Hrvata, 17 Jugoslavena), Jezerce (629 Srba, 153 Hrvata, 108 Jugoslavena), Plitvički Ljeskovac (68 Srba, 4 Hrvata, 2 Jugoslavena) i Udbinu (934 Srba, 73 Hrvata, 71 Jugoslaven).

Hrvati su imali apsolutnu većinu u 10 naselja, a u današnjoj općini Plitvička Jezera to su bili Poljanak (145 Hrvata, 5 Srba, 1 Jugoslaven), Smoljanac (246 Hrvata, troje Srba, 0 Jugoslavena), Čanak (293 Hrvata, 1 Srbin, 0 Jugoslavena), Gornji Vaganac (300 Hrvata, 0 Srba i Jugoslavena, 4 ostalih), Korana (61 Hrvat, 1 Srbin, 0 Jugoslavena), Rastovača (104 Hrvata, 5 Srba, 2 Jugoslavena) i Sertić Poljana (36 Hrvata, dvoje Srba, 0 Jugoslavena). Nijedno naselje nije imalo relativnu srpsku većinu, a relativnu hrvatsku imali su Donji Vaganac (89 Hrvata, 85 Srba, 10 Jugoslavena) i Prijeboj (13 Hrvata, dvoje Srba, 10 Jugoslavena). U neposrednoj blizini u sastavu općine Ogulin nalazilo se Saborsko (800 Hrvata, 18 Srba, 0 Jugoslavena), koje je djelomično u nacionalnom parku, gdje graniči sa Sertić Poljanom i Plitvica Selom. Na lijevoj obali Korane u sastavu općine Slunj nalazili su se Drežnik Grad (686 Hrvata, 120 Srba, 8 Jugoslavena) i Selište Drežničko (633 Hrvata, 14 Srba, 1 Jugoslaven). Primjetno je da je veći udjel Jugoslavena bio u naseljima s apsolutnom srpskom i relativnom hrvatskom većinom. Naselje Plitvička Jezera (Mukinje) prvi je put samostalno popisano 2001. jer je nastalo izdvajanjem iz naselja Jezerce.¹

Političke prilike ranih 1990-ih

Prekid 14. izvanrednog kongresa SKJ značio je kraj dugogodišnje komunističke vladavine i tijekom 1990. u svim jugoslavenskim republikama održani su višestranački izbori. No, mirnom razvoju demokracije suprotstavili su se velikosrpski projekti osmišljeni u 19. i 20. stoljeću, prema kojima je zapadna granica srpske države planirana do linije Virovitica – Pakrac – Karlovac – Ogulin – Karlobag.² Taj se cilj mogao ostvariti samo vojnim putem. Poslije saziva prvog demokratskog i višestranačkog Sabora 30. svibnja 1990., novi hrvatski Ustav usvojen je 22. prosinca 1990.³

U općini Titova Korenica na izborima je pobijedio Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena (SKH-SDP), koji je otvoreno zagovaralo i vodstvo Nacionalnog parka u kojem je radilo gotovo 2000 ljudi. SDS (Srpska demokratska

¹ Popis stanovništva 1991., Republički zavod za statistiku. (dalje: Popis stanovništva 1991.)

² NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih (Republika Hrvatska i Domovinski rat: pregled političkih i vojnih događaja 1990., 1991. – 1995./1998.)*, 19.

³ VALENTIĆ, *Rat protiv Hrvatske 1991.-1995.*, 91. (dalje: VALENTIĆ)

stranka) kao nositelj velikosrpskih ideja iz Knina, uz svesrdnu i svekoliku pomoć iz Beograda, nije se mogao pomiriti s time da je druga najjača opcija u Korenici. Za predsjednika općinske skupštine izabran je Dragomir Đerić iz SKH-SDP, direktor plitvičkog poduzeća PJ „Poljoprivreda”.⁴ Predsjednik koreničkog SDS-a Boško Božanić ne priznaje rezultate izbora, ističući da su oni farsa i ne odražavaju istinsku volju naroda.⁵

Dana 27. lipnja 1990., Skupština općine Knin na čelu s predsjednikom Milanom Babićem⁶ donosi odluku o osnivanju i konstituiranju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like sa sjedištem u Kninu, u čiji sastav jednostrano uključuju i općinu Titova Korenica.⁷ Đerić je ubrzo demantirao najavljeno pristupanje svoje općine u novu zajednicu općina te je ustvrdio da je sastanku prisustvovao samo lokalni predstavnik SDS-a.⁸ Iz Knina su poručivali koreničkom vodstvu da su izdajice srpstva i naroda. Rad SO blokirali su odbornici SDS-a, u koji je prešao i dio članova općinskog SKH-SDP.⁹ Direktor Nacionalnog parka Nikoli Lapovu dio radnika okrenuo je leđa. Lapov i gotovo cijelo rukovodstvo parka moralo je pobjeći s Plitvica, premda su svi bili Srbi.¹⁰ Đerić je dao neopozivu ostavku nakon što je bio manje od mjesec dana na funkciji predsjednika SO, a novog predsjednika Dušana Krgu, člana SKH-SDP, nasilno smjenjuje grupa naoružanih ljudi. Raspalo se i Izvršno vijeće jer je 8 članova dalo ostavku. Saborski zastupnik iz Korenice Stevo Kalember prinuđen je dati ostavku. Grupa ekstremnih simpatizera SDS-a upala je u zgradu i ured i prisvojila imovinu SKH-SDP, koji tako prestaje s radom u Korenici.¹¹ Predsjednik SO Korenica postaje SDS-ov Boško Božanić. Komandir Stanice javne sigurnosti Boško Rapačić koreničku SJS podveo je pod SUP Krajine iz Knina.¹²

Na dan 17. kolovoza 1990., srpski ekstremisti presijecaju prometnice u Dalmaciji i Lici te željezničku prugu Zagreb – Split („balvan revolucija“). Srpska pobuna vješto je prikriivena maskom demokracije, koja se ogledala u pozivanju srpskog stanovništva u Hrvatskoj na referendumsko izjašnjenje za stvaranje zasebnih međusobno

⁴ STRIŽIĆ, *Bitka za Slunj: obrana i oslobađanje Grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička Jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991.-1995.*, 118. (dalje: STRIŽIĆ)

⁵ *Isto*, 119.

⁶ PAUKOVIĆ, *Uspón i pad „RSK“*, 69. (dalje: PAUKOVIĆ)

⁷ *Isto*, 68.

⁸ KNEŽEVIĆ, „Srpska demokratska stranka od konstituiranja prvog višestranačkog sabora do početka srpske pobune u Hrvatskoj u kolovožu 1990.“, 421.

⁹ STRIŽIĆ, 135.

¹⁰ BARTOLAC, BOŽIČEVIĆ, DEŽELIĆ, KRUŽIČEVIĆ, *Dvije godine okupacije*, 16. (dalje: *Dvije godine okupacije*)

¹¹ STRIŽIĆ, 136.

¹² *Isto*, 138.

nepovezanih „srpskih oblasti“. One su nicali 1990. i 1991. kao prethodnik većih teritorijalnih cjelina kao „Srpske autonomne oblasti“, koje se pojavljuju kao SAO Krajina na području od Banovine preko Korduna i Like do sjeverne Dalmacije, SAO Zapadna Slavonija ili pak kao SAO Istočna Slavonija, Zapadni Srijem i Baranja. Dijelovi srpskog naroda počeli su se ponašati kao Srbi u Republici Srbiji, odnosno kao da su konstitutivan narod. Poslije svakog provedenog referenduma donesena je i Odluka o odcjepljenju od Republike Hrvatske.¹³

Prema zaključnom izvješću Komisije za provedbu referenduma o srpskoj autonomiji u Hrvatskoj iz 30. rujna 1990., za srpsku autonomiju glasovalo je 567 127 osoba, protiv je bilo 144 osoba, a nevažećih listića bilo je 46. Broj Srba koji su glasali za autonomiju potpuno je neprihvatljiv jer je prema popisu stanovništva u Hrvatskoj 1991. bilo ukupno 581 663 Srba. Ako se iz tog broja isključe maloljetni koji nemaju biračko pravo, te bolesni i drugi koji nisu mogli sudjelovati u izjašnjavanju, broj glasača je upitan. Srpsko nacionalno vijeće 30. rujna 1990. navodi da je hrvatska policija zastrašivanjem u mjestima s hrvatskom većinom onemogućila izjašnjavanje više od 150 000 Srba.¹⁴ Objavljeni rezultati referenduma i poziv srpskom narodu da se „odupre teroru ustašoidne vlasti“ ciljao je osobito na Srbe iz Like, Korduna, Banovine i Gorskog kotara. Kninsko pučističko vodstvo, zajedno s logističkim centrom u Beogradu, očekivalo je pučistički udar na Hrvatsku i u Lici. Gorski kotar i najveći dio Like bili su pokriveni Riječkim korpusom JNA, od kojeg je očekivana odlučujuća podrška u presijecanju Hrvatske. Pobunjena srpska naselja u Lici, Kordunu i Banovini stvarala su izravan dodir sa srpskim naseljima u Bosanskoj Krajini.¹⁵

Nakon proglašenja tzv. SAO Krajine u Kninu, 21. prosinca 1990., područje općine Titova Korenica pridruženo je istoj tvorevini. Dva dana kasnije u Plaškom je donesena odluka o raspisivanju referenduma o izdvajanju područja mjesnih zajednica Plaški, Vojnovac, Janja Gora, Blata i Lička Jesenica iz općine Ogulin i pripajanje općini Titova Korenica. Referendum na koji se nisu odazvali stanovnici Saborskog održan je 30. prosinca 1990., a njime su današnja općina Plaški te Vojnovac, Blata i Lička Jesenica ušli u sastav tzv. SAO Krajine.¹⁶ Navedena naselja s Plaškim kao žarištem velikosrpske pobune na tom području bila su odsječena od ostatka tzv. SAO Krajine, a samim time i Titove Korenice i Knina, malim i uskim etnički hrvatskim područjem na cesti Plaški – Plitvice. Njega je činio tek uski pojas

¹³ VALENTIĆ, 92.

¹⁴ PAUKOVIĆ, 72.

¹⁵ VALENTIĆ, 93.

¹⁶ STRIŽIĆ, *Ogulinski kraj u Domovinskom ratu, I, Obrana i oslobađanje ogulinskoga kraja od srbijske agresije i okupacije 1991.-1995*, 274. (dalje: OKUDR)

Saborskog, Sertić Poljane i Poljanka, cestom dužine 16,5 km. Sjeverno od tog pojasa bila su etnički srpska naselja između Saborskog i Josipdola (od Ličke Jesenice preko Plaškog do Vojnovca), a južno etnički srpska naselja od Plitvica Sela prema Vrhovinama, Ličkom Petrovu Selu i Korenici, a naposljetku do Knina.

Zbog odsječenosti i izolacije od drugih dijelova „SAO Krajine“, za pobunjene Srbe u Plaškom od vitalne važnosti bilo je zauzimanje Saborskog, pa se tom cilju posvećivala posebna pozornost. Među arhivskim gradivom „Republike Srpske Krajine“ nalazi se *Plaščanski ratni bilten*, čiji urednik Milan Pešut navodi da je za Srbe u Plaškom bilo najvažnije otvoriti komunikaciju prema Plitvicama, što znači „čišćenje Saborskog od ustaša“, te čvrsto povezivanje s „Krajinom“ za koju su se „svi jednoglasno opredijelili“. Potom zaključuje da je „nakon Saborskog otvoren put prema zapadu, preko Ogulina, prema Drežnici, Gomirju i Srpskim Moravicama, jer neće valjda Plaški ostati zapadna granica Krajine“. ¹⁷ U skladu s takvim planovima, JNA je Srbima u spomenutim naseljima Gorskog kotara već u srpnju 1991. podijelila 1000 komada oružja, zahvaljujući intervenciji admirala Branka Mamule kod ministra obrane SFRJ Veljka Kadijevića. ¹⁸ Prva barikada na plitvičkom području postavljena je 7. siječnja 1991., na Božić po julijanskom kalendaru, između Plitvica Sela i Poljanka, kasnije uklonjena. ¹⁹

U projektu podizanja zapadne granice ujedinjenih srpskih zemalja, pobunjeni Srbi dobili su oružje JNA iz njezinih skladišta u Delnicama, Oštarijama, Slunju, Otočcu, Gospiću, Sv. Roku i Perušiću. Najveći dio zapovjednog sustava JNA iz garnizona i vojarni tih regija pristupio je srpskim pobunjenicima. ²⁰ S ceste Karlovac – Split preko Korduna postojala je mogućnost brzog prebacivanja vojske i ratne opreme u Gorski kotar. Kod Koranskog mosta prije ulaza u Nacionalni park Plitvička jezera skretanje je za Poljanak, a cesta vodi dalje prema Plaškom i Josipdolu. U ratu za realizaciju velikosrpskog projekta, Lika je, uz Hrvatsko podunavlje, zauzimala ključno strateško područje. Nakon osvajanja Banovine, izlazak na zapadne granice „Velike Srbije“ ovisio je gotovo isključivo o ishodu rata za Liku. Vjerovalo se da će Hrvatska biti na koljenima osvajanjem Like i premještanjem ratnog požara u Gorski kotar do Srpskih Moravica, te izravnim spajanjem Gorskog kotara, Like i Korduna s Bosanskom krajinom. ²¹

¹⁷ HOLJEVAC TUKOVIĆ, „Lika u izvješćima plaščanskog ratnog biltena tzv. SAO Krajine 1991. – 1995.“, 708. (dalje: HOLJEVAC TUKOVIĆ)

¹⁸ NAZOR, „Saborsko i Plaški u izvorima ‘Republike Srpske Krajine’ (I. dio)“, *Hrvatski vojnik* 321 (2010), 32.

¹⁹ STRIŽIĆ, 138.

²⁰ VALENTIĆ, 183.

²¹ *Isto*, 241.

Nakon sukoba u Sloveniji, JNA je, preko Uprave bezbednosti Saveznog sekretarijata za narodnu obranu, pojačala angažiranje na naoružanju TO SAO Krajine. Uz potpukovnika Dušana Smiljanića iz zapovjedništva 10. korpusa, podjelom naoružanja i vojne opreme bavili su se oficiri sigurnosti „II. detašmana Kontraobavještajne grupe ratnog vazduhoplovstva i protuvazdušne odbrane“ smještene u zgradi zapovjedništva 5. korpusa RV i PVO u Zagrebu. Operacija je vođena pod imenom „Proboj 1“, a središte je bilo na aerodromu Željava. Izdašnim opskrbljivačima pokazali su se potpukovnik Milan Škondrić, komandant 944. pozadinske baze Karlovac i pukovnik Čedomir Bulat sa slunjskog poligona.²²

Sabor Republike Hrvatske je na sjednici sva tri vijeća, održanoj 21. veljače 1991., u povodu primitka Rezolucije Skupštine Republike Slovenije o prijedlogu za sporazumno razdruživanje SFRJ, usvojio Rezoluciju o prihvaćanju postupka za razdruživanje SFRJ i o mogućem udruživanju u savez suverenih republika.²³ Nakon toga je 28. veljače 1991. Srpsko nacionalno vijeće i Izvršno vijeće SAO Krajine donijelo tzv. Rezoluciju o razdruživanju Republike Hrvatske i SAO Krajine,²⁴ što je bio uvod u kasniji referendum (12. svibnja 1991.) i odluku o priključenju SAO Krajine Republici Srbiji i ostanku u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugima koji žele očuvati Jugoslaviju.²⁵

Početak rata i ključni događaji

Početak rata na plitvičkom području, a po mišljenju mnogih stručnjaka i početak rata u Hrvatskoj, označava dan poznat pod nazivom „Krvavi Uskrs na Plitvicama“. Pobunjeničke općinske vlasti Titove Korenice 26. ožujka 1991. donijele su odluku o proglašenju Nacionalnog parka Plitvička jezera javnim poduzećem i pripajanju tzv. SAO Krajini, na što su se pobunili radnici nacionalnog parka.²⁶ Te odluke donesene su usprkos tome što se teritorij nacionalnog parka proteže i na područja općina Ogulin (Saborsko), Otočac (Vrhovine) i Slunj (Rakovica), a njegovi komercijalni objekti na područje pet općina, uključujući Zagreb (motel Plitvice).²⁷ Nakon toga je milicija SAO Krajine 28. ožujka zauzela Plitvice i nasilno provela odluku o pripajanju SAO Krajini.²⁸ Na koranskom mostu istaknuta je zastava s četiri „S“ koju

²² OKUDR, 407.

²³ PAUKOVIĆ, 19.

²⁴ *Isto*, 80.

²⁵ *Isto*, 87.

²⁶ RAGUŽ, GODIĆ, *Specijalna jedinica policije GROM PU Karlovac u Domovinskom ratu 1991.-1995.*, 47. (dalje: RAGUŽ, GODIĆ); *Dvije godine okupacije*, 10.

²⁷ *Dvije godine okupacije*, 13.

²⁸ RAGUŽ, GODIĆ, 47.; *Dvije godine okupacije*, 10.

je nasilno skinuo plitvički Hrvat Mile (Milota) Čorak, kasnije priveden u „stanicu milicije i pretučen”.²⁹ Milicajci su postavili barikade u nacionalnom parku i presjekli cestu Karlovac – Split.

Hrvatske vlasti reagirale su slanjem specijalnih postrojbi policije „Lučko” i „Rakitje” koje su 31. ožujka na katolički Uskrs razbile barikade, potjerale najveći dio pobunjenika i uhitile njih 29, među kojima i Gorana Hadžića, člana Glavnog odbora SDS-a i budućeg predsjednika tzv. Republike Srpske Krajine. U borbama snaga MUP-a RH i pobunjenika, 31. ožujka pala je prva žrtva hrvatske borbe za samostalnost, policajac Josip Jović (r. 1969.), a na strani pobunjenika poginuo je Rajko Vukadinović³⁰ (r. 1959.).³¹ Područje Plitvica potom je zauzela JNA, koja je ondje uspostavila tzv. „tampon-zonu” između sukobljenih strana.³² O atmosferi toga dana i početku oružane pobune govore i neobjavljene snimke iz arhive YUTEL-a snimljene istog dana u Korenici. U njima se može čuti prijetnja smrću Franji Tuđmanu i prijetnja klanjem pripadnicima hrvatskih snaga koju su izrekli pobunjeni Srbi. Mišljenja pobunjenih Srba prema JNA su podijeljena u vezi toga koliko im Armija pomaže ili odmaže. Prisutna je i želja da ih JNA pusti na miru, pa čak i da trebaju Armiji oduzeti oružje. Traži se da se naoružani narod raspodijeli na jednu stranu, a nenaoružani na drugu te da ostavi oružje onaj tko „neće ići”. U Korenici, koja tada nosi ime po Titu, navodi se i da im više ne trebaju spomen-ploče narodnim herojima, što svjedoči o oživljenoj velikosrpskoj i četničkoj ideologiji. U emitiranoj vijesti predstavnik pobunjenih Srba govori da oni poštuju hrvatsku vladu na hrvatskom terenu, ali ne poštuju nikakvu hrvatsku vladu na svom terenu zbog svoje djece i interesa svoje unučadi i praunučadi.³³

Hrvatske snage postavile su 31. ožujka široki vanjski prsten oko područja na kojima je bila akcija na Plitvicama te nadzirale tko ulazi u zonu. Specijalci PU Karlovac trebali su postaviti punkt u Slunju, zatim u smjeru Cetingrada, Rakovici, Drežnik Gradu, Grabovcu i Saborskom.³⁴ Najzahtjevniju zadaću održavanja vanjskog prstena prilikom akcije na Plitvicama imali su ogulinski specijalci na području Saborskog. Vod Ogulin krenuo je u noći 31. ožujka u 2.00 sata iz Ogulina, prošao bez borbenih

²⁹ RUPIC, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.: dokumenti, Knjiga 1. Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojskih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. - 1991.)*, 2. izd., 118. (dalje: *Knjiga 1.*)

³⁰ RAGUŽ, GODIĆ, 47.

³¹ RUPIC, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.: dokumenti, Knjiga 21. Agresija JNA i srpskih postrojbi (Lika, 1991. - 1992.)*, 343. (dalje: *Knjiga 21.*)

³² RAGUŽ, GODIĆ, 47.

³³ <https://www.youtube.com/watch?v=h3WeVu4hMhQ>, pristup ostvaren 1. 10. 2024.

³⁴ RAGUŽ, GODIĆ, 48.

djelovanja kroz pobunjenički Plaški i oko 3.00 sata postavio položaje na ulazima u Saborsko iz smjera Ličke Jesenice i u Kuselju iz smjera Plitvica. Na prvom položaju trebalo je zaustaviti potencijalne skupine pobunjenih Srba iz Plaškog koje bi krenule u pomoć pobunjenim Srbima na Plitvicama, a na drugom položaju pobunjenike koji bi bježali s Plitvica prema Plaškom. Tijekom idućeg dana dva odjeljenja ostaju u Kuselju, a treće zauzima položaj između Poljanka i Kuselja. Ujutro 2. travnja odlaze u Grabovac te se preko Slunja vraćaju u PS Ogulin.³⁵ Na Plitvicama je osnovana Policijska ispostava u sastavu PU Gospić. U njoj su do 8. svibnja 1991. bili policajci PU Zagreb. Policajci PS Korenica stavili su se na stranu pobune protiv hrvatskog stanovništva južno od Korane.³⁶

Na referendumu 19. svibnja 1991. 93,24 % građana dalo je svoj glas za samostalnu Hrvatsku. Odbijen je ostanak u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi, ali ostavljena mogućnost stupanja u savez suverenih država s drugim republikama.³⁷ Referendum o hrvatskoj samostalnosti održan je i u koreničkoj općini, iako je ondje bio zabranjen, kako je i rekao predsjednik općine Boško Božanić: „U ovoj općini referendum je bio jučer i nikakvog drugog neće biti.“³⁸ U koreničkoj općini nije se moglo glasovati u naseljima sa srpskom većinom pa su mnogi dolazili na biračka mjesta u Poljanku, Smoljancu i Vagancu. U Poljanku su tako osim mještana Korane, Rastovače i Sertić Poljane, glasovali i mještani Jezerca, Mukinja i Prijeboja.³⁹

Posredstvom međunarodne zajednice, radi lakših pregovora o razdruživanju među jugoslavenskim republikama, Brijunskom je deklaracijom utvrđen tromjesečni rok odgode primjene Ustavne odluke od 25. lipnja 1991. godine. Istekom moratorija, 8. listopada 1991., Sabor RH raskinuo je državnopravne veze sa SFRJ, čijim tijelima odriče legitimitet i legalitet, a priznaje samostalnost i suverenost ostalih republika bivše SFRJ.⁴⁰ Ovakav razvoj odnosa unutar federalne države imao je dva glavna suparnika. Prvi je bila JNA, koja se smatrala čuvarom SFRJ, a nakon njezina kraha u kratkotrajnom ratu u Sloveniji i napuštanjem pripadnika nesrpskih naroda, postupno je postala srpskom vojskom. Drugi oponent bilo je političko vodstvo Srbije, koje je radilo na proširenju teritorija vlastite države. Oba oponenta radila su više-manje sinkronizirano na ispunjenju svojih planova.⁴¹

³⁵ Isto, 51.

³⁶ Isto, 47.

³⁷ GOLDSTEIN, *Kronologija: Hrvatska, Europa, svijet*, 1991. (dalje: *Kronologija*)

³⁸ *Dvije godine okupacije*, 134.

³⁹ STRIŽIĆ, 173.

⁴⁰ *Kronologija*, 1991.

⁴¹ LUKETIĆ, *Fotomonografija poginulih, umrlih i nestalih branitelja Ogulinskog kraja u Domovinskom ratu: 1991. - 1996.*, 12.

Poljanak i Vukovići

Poljanak je uoči rata imao 160 stanovnika, od čega 145 Hrvata (91 %), 5 Srba, 1 Jugoslaven i 9 ostalih.⁴² Nalazi se u blizini najvećeg slapa na Plitvicama, 4,5 km sjeverno od Plitvica Sela, 7 km jugoistočno od Kuselja (Saborsko) i 7 km jugozapadno od Smoljanca. Prema popisu 1991. godine, zaselak Vukovići bio je dio naselja Poljanak u općini Titova Korenica, nedaleko od ceste Poljanak – Saborsko na području Nacionalnog parka Plitvička jezera. Vukovići su neasfaltiranim šumskim putem bili udaljeni manje od kilometra od Poljanka, sastojali se od šest ili sedam kuća,⁴³ a svi stanovnici bili su Hrvati.⁴⁴ Nakon prvog minobacačkog napada na Saborsko 5. kolovoza 1991., pobunjeni Srbi prijetili su da će zapaliti Saborsko, Poljanak i Drežnik Grad,⁴⁵ a kolona Saborčana, mahom staraca i žena s djecom, prošla je kroz Poljanak prema Grabovcu. U suprotnom smjeru oklopni su transporteri JNA na dnevnoj bazi kroz Poljanak išli prema Saborskom.⁴⁶ Na području Poljanka, prvih pet žrtava plitvičkih teritorijalaca stradalo je u rujnu 1991. Ubijena su trojica branitelja Saborskog u zasjedi kod Sertić Poljane, a na cesti Poljanak – Sertić Poljana ubijena su dva muslimanska trgovca.

Poljanak je prvi put granatiran 28. kolovoza 1991. godine. Nekoliko je obitelji zbog granatiranja sljedećih dana otišlo iz sela, ali se dva ili tri dana kasnije vratilo. Pobunjeni Srbi su 30. kolovoza 1991. pucali strojnica i minobacačima na Policijsku stanicu Plitvice, gdje su hrvatski policajci već bili na izmaku snaga te su se povukli u Slunj. Idući dan su napadnuti Poljanak i okolna sela.⁴⁷ Dio žena s djecom otišao je 5. rujna 1991. na sigurno u Kraljevicu.⁴⁸ U Poljanku nije bilo hrvatskih vojnih jedinica, osim odreda civilne zaštite koji je čuvao stražu, ali su njegovi pripadnici raspolagali samo s nekoliko lovačkih pušaka.⁴⁹ Policajci PI Drežnik tih su dana očistili cestu preko Poljanka i Kuselja omogućivši sigurniji promet. No, zbog blizine pobunjenih srpskih sela, cestom od Poljanka do Kuselja prometovalo se uz pratnju policije.⁵⁰

⁴² Popis stanovništva 1991.

⁴³ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 73.

⁴⁴ *Isto*, 132.

⁴⁵ RAGUŽ, GODIĆ, 60.

⁴⁶ ICTY, Predmet br. IT-95-11, Transkript svjedočenja, Svjedokinja Marica Vuković (Haag: ICTY, 22. 3. 2006.), 2402-2461, pristup ostvaren 1. 10. 2024., https://www.icty.org/x/cases/martic/trans/bcs/060322IT_BCS.pdf

⁴⁷ RAGUŽ, GODIĆ, 144.

⁴⁸ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 73.

⁴⁹ *Isto*, 74.

⁵⁰ RAGUŽ, GODIĆ, 63.

Dio žena i djece iz Poljanka i Korane pred napadima se sklonio u autokamp u Grabovcu. Htjeli su ostati blizu svojih kuća kako bi se u njih vratili čim se prilike poprave.⁵¹ No, prilikom granatiranja autokampa u Grabovcu 26. rujna 1991. poginulo je troje djece iz Korane, smještene u paviljonu „Jelena”. To su bili tromjesečni Ivan Špoljarić (r. 20. lipnja 1991.),⁵² sin Milana i Petre, koji se često navodi kao najmlađa žrtva Domovinskog rata te rođakinje 17-godišnja Josipa Špoljarić (r. 1974.)⁵³ i 18-godišnja Dubravka Špoljarić (r. 1973.).⁵⁴ Pokopani su idući dan na drežničkom groblju. U velikoj zajedničkoj grobnici tri lijesa položena su jedan do drugoga, a maleni Ivan je na svom bijelom lijesu imao plišanu igračku.⁵⁵ „Bila sam s mojim Ivanom sama u sobi i držala ga na rukama. Nije spavao, veselo me gledao znatizeljnim okicama. U jednom trenutku čula sam zvuk granate. Geler je doletio i pogodio ga dok mi je bio na rukama. Drugi je pogodio mene. Dok sam ležala na podu, bespomoćna, znala sam da je mrtav, da mu nema spasa”, prisjetila se Petra Špoljarić trenutka kad je izgubila sina. Bila je jedna od osmero teško ranjenih od projektila koji su tog dana ispaljeni na Grabovac s brda Višnjevače iznad Smoljanca.⁵⁶

Prvi opći napad na Poljanak dogodio se 8. listopada 1991., na dan kada je Hrvatski sabor raskinuo državnopravne veze RH sa SFRJ i točno na 120. godišnjicu ustanka koji je na obližnjem području Rakovice digao Eugen Kvaternik s namjerom da izbori hrvatsku neovisnost. Tog su dana lokalni pobunjenici, pripadnici Teritorijalne obrane, doživjeli poraz u sukobu s braniteljima Saborskog kod Sartuka. Bili su prisiljeni na bijeg prema Plitvicama te su iz osвете počinili zločin u Sertić Poljani ubivši dvije starice. Pobunjeni Srbi su Poljanak gađali minobacačima s brežuljka Podšljeme iznad Velikog slapa na Plitvicama te s Bigine Poljane.⁵⁷ Nakon što su agresori spalili Rastovaču 21. rujna, gađali su Poljanak i iz tog sela.

U granatiranju 8. listopada u Poljanku su uništene barem tri kuće.⁵⁸ Istog dana u Poljanak upadaju lokalni pobunjenici, okupljeni u postrojbe Teritorijalne obrane. Selo koje su planirali izbrisati s lica zemlje ubrzo počinju paliti, a u selu padaju i prve žrtve. Ubijen je 55-godišnji Tomo Vuković, čije je tijelo zatekla supruga Danica Vuković, koja je izbjegla smrt, što je opisala u knjizi “Zločin bez kazne” autora Ivana

⁵¹ PECIĆ, *Mostovi: godišnjak slunjskog dekanata*, 36. (dalje: Mostovi)

⁵² NAZOR, *Izravni demografski gubici Karlovačke županije u Domovinskom ratu*, 112. (dalje: IDG)

⁵³ *Isto*, 113.

⁵⁴ *Isto*, 112.

⁵⁵ Mostovi, 36.

⁵⁶ „Imao je tek 3 mjeseca, ubio ga je geler. Umro mi je na rukama”, 1. 10. 2018.

⁵⁷ STRIŽIĆ, 278.

⁵⁸ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 132.

Stržića. U utorak ujutro, 8. listopada 1991. godine, njezin muž Tomo otišao je u šumu po drva, a sin Slavko uputio se za njim. Uskoro se Slavko vratio i rekao da se puca. Ona mu je odgovorila: „Sine, puca se svaki dan, što ću.” Upravo tada je pucnjava postala žestoka. Slavko je pobjegao iz kuće, a muž se još nije vratio. Čula je kako netko viče: „Baci bombu u podrum!” Počela je bježati s rođakom Ivicom Hodakom. Netko je viknuo: „Ruke u vis!”, a rođak je odjednom nestao. Sklonila se u šupu, ne znajući jesu li je vidjeli. Začula je rafal po štali. Virila je kroz rupu i vidjela vojsku s titovkama na glavi. Jedan vojnik viče drugomu: „Pa de su?” Ugledala je rođaka Ivicu šćućurena ispod kamena. Ipak, opazili su ga i jedan je bacio bombu u njegovu smjeru. Kako je Ivica preživio, ne zna ni on. Kad se dim razišao, zavladao je šutnja. Osluškiivala je i čekala, ali kad se ni nakon nekoliko minuta nisu čuli glasovi, zaključila je da su otišli, odlučila izaći iz šupe i zaklon potražiti negdje u dolini.

Strepeći za život sina i supruga, Danica se sakrila iza jednog kamena čekajući noć. Počela je padati i kišica i postalo je hladnije, ali se nije usuđivala krenuti. Vidjela je kako selo gori, a s njime i njezina štala iz koje je, na svu sreću, pustila blago na pašu. Kada je pao mrak, zaputila se natrag prema selu. U Matovinskoj Lisini, zaseoku sela Poljanak, pronašla je sina te se odlučila vratiti kući ne bi li pronašla supruga. Nažalost, zatekla ga je kod stare spaljene kuće ubijenog. U ruci je imao kišobran. Platno se od vatre zapalilo. Metak mu je prošao kroz kragnu košulje. Nije ga mogla podići. Počela je vikati nek je svi čuju. Bilo joj je svejedno, ali nigdje žive duše. Dovezla je tačke i nekako uspjela staviti u njih ubijenog supruga i dovezla ga u kuću. Stavila ga je u hodnik na dasku i prekrila plahtom.⁵⁹

Sin Slavko izjavio je da je njegov otac bježao iz svoje zapaljene kuće, tako da su mu nagorjele noge. Dok je bježao, ubijen je iz vatrenog oružja. On ga je našao, stavio u drvenu škrinju koju je sam napravio i pokopao ga 6 dana nakon ubojstva. Prema Zapisniku o očevidu (ekshumaciji) 13. kolovoza 1996., čarape i stopala ubijenog su nagorjeli, a smrt je izazvana prostrijelom grudnog koša.⁶⁰ Osim njega, u napadu na Poljanak 8. listopada, smrtno je ranjena 86-godišnja Kata Matovina, koja je idući dan podlegla ranama u Saborskom. Naime, mnogi od civila i branitelja Poljanka i okolice šumskim su se putem sklonili u susjedno Saborsko, koje je i samo bilo u okruženju i vrlo teškoj situaciji.

U Poljanak su dolazili plitvički Srbi obučeni u SMB uniforme, skinuli i zapalili hrvatsku zastavu i izvjesili jugoslavensku. Bilo ih je oko 60. Nakon njihova odlaska⁶¹

⁵⁹ MARINIĆ, „Napad na Poljanak“

⁶⁰ Zapisnik o očevidu (ekshumaciji) od 13. kolovoza 1996. godine. Županijski sud u Zadru, 7. (dalje: Zapisnik o očevidu)

⁶¹ STRŽIĆ, 279.

23. listopada 1991., u Poljanku su pronađeni obješeni otac i sin Ivan Lončar⁶² (r. 1908.) i Milan Lončar (r. 1945.)⁶³. Prema Zapisniku o očevidu (ekshumaciji) 13. kolovoza 1996., sastavljenom u ime Županijskog suda u Zadru, na mjestu događaja u Poljanku, leševi oca i sina Lončar iskopani su u voćnjaku oko 80 m od njihove kuće na dubini od oko pola metra. Ivanov sin i Milanov brat Marko istražnom je sucu izjavio da je njegov otac ubijen kod svoje kuće i obješen na drvo šljive na udaljenosti nekoliko metara od kuće, a njegov brat je ubijen malo dalje, nakon čega su ih susjedi sahranili na mjestu gdje su pronađeni. Prema nalazu vještaka, smrt oca i sina je nasilna, a uzrok smrti najvjerojatnije vješanje.⁶⁴

Masovni zločin u Vukovićima dogodio se 7. studenog 1991., kada je ubijeno ukupno deset Hrvata, od čega osam civila u Vukovićima i dva civila u Poljanku. U napadu na Vukoviće sudjelovali su lokalni plitvički teritorijalci i pripadnici specijalne jedinice JNA iz Niša koji su nosili tamnije zelene uniforme.⁶⁵ Ukupno ih je bilo oko 60.

U Vukovićima su ubijeni otac i sin Nikola i Josip Matovina, otac i sin Dane i Vjekoslav Vuković, Danine sestre Lucija i Milka Vuković, Nikola Vuković te Dane Vuković. Istog su dana u Poljanku ubijeni Ivan Vuković (brat ubijenog Nikole) i njegov zet Nikola Vuković.⁶⁶ Otac i sin Matovina su iz zaseoka Matovinska Lisina. Najmlađa žrtva bio je Josip Matovina (r. 1940.), pripadnik 58. bataljuna Slunj HV.⁶⁷ Najstarija žrtva bio je Dane (Mate) Vuković (r. 1911.).⁶⁸ Za vrijeme ubojstva u Vukovićima, jedan vojnik je izjavio da “nijedan ustaša ne smije ostati živ”. Isti vojnik razbio je prozor kuće u kojoj se nalazio nepokretni Nikola Vuković te ga ubio. Zatim su vojnici bacili eksploziv kroz prozor kuće. Prema svjedočenju, jedan od lokalnih Srba koji je vodio vojnike i identificirao Hrvate u zaseoku, bio je major Cvjetičanin.⁶⁹

U Vukovićima, 7. studenog 1991., ubijeni su svi muškarci koji su zatečeni u selu. Preživio je samo 16-godišnji Božo Vuković, sin ubijenog Vjekoslava. Agresorski vojnici pucali su i na njega i na preživjele žene, ali ih nisu pogodili. Uspjeli su pobjeći, a vojnici su zapalili sve kuće i objekte da se preživjeli mještani nemaju kamo vratiti. Šesnaestogodišnji Božo Vuković ostavio je svoje svjedočanstvo o tom crnom četvrtku 7. studenoga u izbjegličkoj sobi 803 u turističkom naselju Uvala Scott u Kraljevici, gdje je smješten velik broj prognanika plitvičkog kraja.

⁶² Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 73.

⁶³ IDG, 98.

⁶⁴ Zapisnik o očevidu, 8.

⁶⁵ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 74.

⁶⁶ *Isto*, 131.

⁶⁷ IDG, 122.

⁶⁸ *Isto*, 116.

⁶⁹ STRIŽIĆ, 798.; Documenta, *Zločin u selu Poljanak*

Toga dana u Vukovićima ubijeni su mu otac, djed, tete, prijatelji i susjedi. Sjedili su u kući njegove tete Milke kada su došli „martićevci”, njih desetak. Uz svaki prozor stajao je po jedan s puškom uperenom prema unutra. Trojica su ušla u kuću i istjerala sve prisutne van. Vikali su im da su ustaše i da će ih sve poklati. Njemu su stavili nož pod vrat i pitali ga zna li gdje je oružje. Isto su činili i ostalima, držeći ih stalno na nišanu. Najviše su tukli Josu Matovinu, koji je imao sina u MUP-u. Tukli su ga šakama, kundacima, čizmama dok je god davao znakove života, a onda su ga upucali. Tada su rekli Božinom djedu Dani Vukoviću i tetama Luciji i Milki Vuković da bježe. Čim su se okrenuli i pošli dva koraka, pucali su im u leđa. Onda su uperili puške u njegova oca, susjeda Nikolu i Danu Vukovića. Htio je okrenuti glavu da ne gleda, ali su ga čvrsto držali. Ostali su u kući još on i nepokretni tetak Nikola Vuković. Jedan od krvnika razbio je prozor i opalio rafal po tetku Nikoli, a zatim bacio bombu u kuću.

Božo dalje svjedoči da je jedan bradati htio i njega ubiti, ali ostala dvojica su se tome usprotivila jer je još premlad. Zatim je njihov komandant rekao da će ga voditi u Knin. Poslije toga tjerani su ga da zove svoju majku koja je rano ujutro otišla brati kukuruz susjedu Ivanu Vukoviću. Tada su čuli rafale kod kukuružišta. Pošli su dolje, a njega su vodili ispred sebe kao štit. Dolje su naišli na drugu grupu agresora. Dugo su maltretirali njegovu majku i ostale susjede. Zatim su ženama i njemu rekli neka pobjegnu, a susjeda Ivana i njegova zeta Nikolu Vukovića ubili. Bio je uvjeren da će pucati i po njima, a ni sad mu nije jasno kako su ostali živi. Pita se je li bilo suđeno da prežive i ispričaju tu tužnu priču o svom selu kojeg više nema.⁷⁰

Nakon zločina u Vukovićima zločinci su prisilili Božu da ide ispred njih u Poljanak jer su mislili da bi cesta mogla biti minirana.⁷¹ Naveo je kako se jedan zločinac tada putem hvalio i pokazivao prsten ubijenog Nikole Vukovića. Zločinac je rekao da nije uspio skinuti prsten pa mu je odrezao prst da bi došao do plijena.⁷² Božo Vuković naveo je kako su ih postrojili uz kuću, kako su strijeljali i da ga je srušilo tijelo ubijenoga pa je pao. Pucali su i na njega, ali nisu uspjeli. Nisu ga pronašli, jer se u šumi sakrio u usjek u stijeni.⁷³

Zločin u Vukovićima 7. studenog 1991. odnio je cijele obitelji. Nikoli Vukoviću ubili su oca, djeda, dvije tete i četiri rođaka.⁷⁴ Marici Vuković ubili su supruga, oca i

⁷⁰ Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Novinari – svjedoci vremena (zapisi Trajka Grkovskog: Plitvice – Karlovac 1991. - 1996.)*, 139. (dalje: NSV)

⁷¹ „Likaplustv: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“, pristup ostvaren 2. 10. 2024.

⁷² STRIŽIĆ, 798.

⁷³ „Likaplustv: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“

⁷⁴ GRDIĆ, *Saborsko u paklu rata - svjedočanstva Petra Grdića Maćana*

strica, a Jagi Matovini supruga i sina. Sve su kuće i objekti u Poljanku, Vukovićima i Matovinskoj Lisini zapaljeni.

Vojnici su nakon zločina u Vukovićima tog dana krenuli prema Poljanku. U Poljanku su vojnici iz kuće Nikole Vukovića potjerali žene koje su maltretirali i prijetili im smrću te su ubili Nikolu i Ivana Vukovića. Kuće su zapalili. Supruga i kći ubijenih Marica Vuković njihova tijela je zamotala u deke i morala je pobjeći. Nakon oslobođenja Vukovića i Poljanka u "Oluji", pronašla ih je na istom mjestu pokopane u istim dekama.⁷⁵ Upravo je o tom zločinu dala iskaz u haškom procesu protiv Martića, ratnog ministra unutarnjih poslova samoproglašene SAO Krajine, Njezin suprug Nikola Vuković, otac i stric ubijeni su tog 7. studenog. Navela je da nakon "Krvavog Uskrsa" na Plitvicama zbog nesigurnosti više nitko nije išao na posao na Plitvice, a u hotelima više nije bilo gostiju. Opisala je kako je zbog straha od granatiranja sela te ubojstava i zlostavljanja hrvatskih civila od kraja kolovoza 1991. noći provodila u šumi.⁷⁶

Prilikom jednog od dolazaka kući u Poljanku, 7. studenog oko 9.30-10 sati, srpski vojnici u zelenim i šarenim uniformama⁷⁷ zarobili su ih i vezali oko drveta u dvorištu obiteljskog imanja te prijetili da će na njih baciti bombu. S njima su bili i Maričin otac, rođak i susjeda. Nakon što su ih maltretirali i izvrijeđali, vojnici su odvezali žene i naredili im da "u vidu magle nestanu", a trojicu muškaraca su zadržali, govoreći da "s njima trebaju obaviti razgovor". Svjedočeći protiv Milana Martića, opisala je kako su vojnici imali odore bivše JNA. Jedan od njih koji nosi rukavicu stavio joj je nož pod vrat i rekao da nosi rukavicu kako ne bi okrvavio ruke kad kolje ustaše.⁷⁸ Marica Vuković, njezina kći i susjeda zajedno sa 16-godišnjim Božom Vukovićem tada su potjerani prema šumi, odakle su trebali naići drugi zločinci koji su počinili zločin u Vukovićima. Vidjele su da su sve kuće zapaljene.⁷⁹ Predvečer, u obližnjem kukuruzištu Marica Vuković s ostalima je pronašla unakažene leševe – muža sa smrskanom lubanjom, bez pola glave i prosutim mozgom, a oca bez očiju. Bili su civili, rekla je, i nisu se imali čime braniti.⁸⁰

Prema Zapisniku o očevidu (ekshumaciji) 13. kolovoza 1996., sastavljenom u ime Županijskog suda u Zadru, na mjestu događaja u Poljanku, nasuprot kuće

⁷⁵ „Likaplus TV: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“

⁷⁶ ICTY, Predmet br. IT-95-11, Transkript svjedočenja, Svjedokinja Marica Vuković (Haag: ICTY, 22. 3. 2006.), 2402-2461, pristup ostvaren 1. 10. 2024., https://www.icty.org/x/cases/martic/trans/bcs/060322IT_BCS.pdf

⁷⁷ „Likaplus TV: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“

⁷⁸ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 77.

⁷⁹ „Likaplus TV: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“

⁸⁰ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 75.

u Poljanku br. 23, iz jame dubine oko 1 m ekshumirana su dva leša zamotana u deke. Riječ je o Ivanu Vukoviću i njegovom zetu Nikoli Vukoviću koji su ubijeni 7. studenoga 1991. Identificirala ih je supruga i kći ubijenih po odjeći i dekama u koje ih je umotala nakon zločina.⁸¹ Utvrđeno je da je Ivan Vuković bio obučen u lovačku jaknu, vunenu majicu i duge zimske hlače te obuven u gumene čizme i vunene ličke čarape, a na većini odjeće nalazi se oštećenje nastalo djelovanjem projektila. Utvrđen je prijelom nadlaktične kosti, nekoliko gornjih rebara, kao i višestruki prijelomi na lubanji, tako da nedostaju kosti lica na prednjem dijelu lubanje i veći dio kostiju svoda lubanje s desne strane, uz okrugli defekt zatiljno s većim oštećenjem na vanjskoj ploči kosti. Prema nalazu vještaka, uzrok smrti su prostrijelne rane glave i trupa.⁸² Pokojnom Nikoli Vukoviću utvrđen je prijelom bedrene kosti i nekoliko gornjih rebara, a nedostaje gornja vilica. Kosti svoda lubanje višestruko su prelomljene i u fragmentima, a veći dio kostiju nedostaje. Uzrok smrti su višestruki prostrijeli grudnog koša i glave.⁸³

Prije ubojstava žrtve su agresorima morale predati novac i zlatninu koju su imali sa sobom, a nakon ubojstava su agresori iz kuća ukrali sve vrijednije stvari i novac, a kuće potom zapalili.⁸⁴ Dok su palili kuće, neki vojnici su komentirali: „Milošević ti je napravio kuću, a sad ti Milošević ne valja”,⁸⁵ „Milošević ti napravio kuću, Milošević ti ruši” i „Što će ti Tuđman? Ništa ti nije napravio, još će ti metak u čelo dati.”⁸⁶ Jedan od zločinaca ubijenima je pretraživao džepove i našao u jednom džepu 100 DEM, što je popratio riječima: „Evo dobre dnevnice, a bit će takvih još danas.”⁸⁷

Prema zapisniku o očevidu (ekshumaciji) 13. kolovoza 1996., sve što je ostalo od zaseoka Vukovići su zgarišta nekoliko spaljenih drvenih kuća. Otkopavanjem zgarišta pronađeno je više fragmenata izgorjelih kostiju tri do četiri osobe te čahure automatske puške 7,62 mm.⁸⁸ Prema dijelovima izgorjelih kostiju nije bilo moguće utvrditi identitet osoba.⁸⁹

Mira Vuković u to je vrijeme imala 19 godina, a svjedoči da su joj 7. studenog ubili oca i djeda. Oko 10 ujutro u Vukoviće su došli zločinci, postrojili ih i govorili im da ih sve treba poubijati. Oca su više puta pitali gdje su mu sinovi i jesu li

⁸¹ Zapisnik o očevidu, 2.

⁸² *Isto*, 3.

⁸³ *Isto*, 5.

⁸⁴ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 133.

⁸⁵ „Likaplus TV: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“

⁸⁶ Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007., 133.

⁸⁷ Mostovi, 37.

⁸⁸ Zapisnik o očevidu, 5.

⁸⁹ *Isto*, 6.

u ustašama, a on je govorio da nema sinova. Maltretiranje je trajalo 2 do 3 sata. Preživjeli su proveli noć u šumi, a sljedeće jutro su izbili u Matovinsku Lisinu, gdje su za njima pucali, ali uspjeli su pobjeći. Sljedeću su noć ponovno proveli u šumi pa su se spustili u Drežničko Selište, potom u Rakovicu do Slunja i naposljetku u Cazin. Zatim iz Cazina u Zagreb pa u Uvalu Scott u Kraljevici, gdje su bili smješteni.⁹⁰

Poljanak, zajedno sa zaseocima Vukovići i Matovinska Lisina, koji su se prema popisu 1991. vodili kao dio naselja Poljanak, ima 14 žrtava, što je 8,75 % stanovništva, odnosno 9,7 % ubijenih popisanih Hrvata. To je jedan od najvećih postotaka ubijenog stanovništva u nekom naselju u Domovinskom ratu. Preživjeli stanovnici Vukovića, Matovinske Lisine i Poljanka uspjeli su se izvući prema Slunju, a zatim u Bosnu, odakle su dospjeli u Kraljevicu i druga slobodna područja. Snage UNPROFOR-a su krajem lipnja 1992. počele preuzimati crtu razdvajanja. Dijelovi bojne raspoređeni su u zoni odgovornosti 73. odreda TO, a jedna od nadzornih točaka nalazila se u Poljanku.⁹¹ Mnogi prognanici iz plitvičkog i slunjskog područja u prognaničkom naselju Gaza u Karlovcu dočekali su oslobođenje svog kraja u "Oluji" 5. kolovoza 1995. godine.

Prema nacionalnoj evidenciji nestalih osoba, još nisu pronađena tijela četvorice ubijenih u Vukovićima, i to oca i sina Josipa Matovine (r. 1940.) i Nikole Matovine (r. 1912) te Vjekoslava Vukovića (r. 1939.) i Dane Vukovića (r. 1917.).⁹²

Nitko od izvršitelja zločina u Vukovićima i Poljanku nije odgovarao za svoje zločine, a ti zločini bili su dio optužbi u nizu haških procesa: protiv Slobodana Miloševića, protiv Milana Martića, protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića te u tužbi Republike Hrvatske protiv Republike Srbije za genocid. Međunarodni sud pravde u Haagu 3. veljače 2015. objavio je presudu u predmetu Tužba Republike Hrvatske protiv Republike Srbije zbog povrede odredbi Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida. Sud je odbio tužbu Republike Hrvatske, pri čemu je 15 sudaca glasalo za odbijanje, dok su 2 suca glasala protiv, tj. smatrala da je dokazan genocid nad Hrvatima.⁹³ Sud je utvrdio da je ubijanje članova grupe kao *actus reus* genocida (fizički element genocida, dakle konkretni događaji koji čine elemente genocida sukladno definiciji iz Konvencije) počinjen, između ostalih mjesta, i u

⁹⁰ „Likaplus TV: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“

⁹¹ GODIĆ, „Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.“, 73.

⁹² Nacionalna evidencija nestalih osoba. Pristup ostvaren 10. 10. 2024. <https://nestali.gov.hr/nestale-osobe-403/403>

⁹³ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia), Judgement of 3 February 2015* (Haag: International Court of Justice, 3. 2. 2015.), 145.

Poljanku.⁹⁴ No, drugi je element za dokazivanje genocida *mens rea*, koji traži da postoji namjera (genocidna namjera, *dolus specialis*) da se uništi u cijelosti ili u dijelu jedna zaštićena skupina. Iako je Sud utvrdio da je postojao obrazac ponašanja prema kojem su napravljena genocidna djela prema zaštićenoj grupi Hrvata, zaključio je da iz počinjenja tih genocidnih djela ne proizlazi kao jedini mogući zaključak namjera da se Hrvati unište u cijelosti ili djelomično kao grupa. S obzirom na to da je Sud zaključio da nema te posebne namjere, a koja je nužan element za utvrđivanje genocida, tužbu je odbio u cijelosti.⁹⁵

Krajem 2018. riječka policija u suradnji sa Županijskim državnim odvjetništvom dovršila je istragu nad tada 76-godišnjim državljaninom Srbije kojeg su osumnjičili da je 1991. kao zapovjednik štaba Teritorijalne obrane Korenica počinio ratni zločin, ne spriječivši ubojstva 13 civila u Vukovićima i Poljanku tijekom listopada i studenog 1991. Tereti ga se i da nije poduzeo ništa da se otkriju i kazne pripadnici paravojskih postrojbi koji su počinili ubojstva. Nedostupan je hrvatskom pravosuđu.

Za pokolj u Poljanku već se sudilo pripadnicima srpske paravojske koji su 1994. pravomoćno osuđeni na po 15 godina zatvora. No, s obzirom na to da svjedoci nisu prepoznali počinitelje zločina, u obnovljenom postupku utvrđeno je samo da su okrivljenici pripadali tzv. Plitvičkoj četi. U ponovljenom procesu ova skupina 2009. godine nije osuđena za ratni zločin, već samo za sudjelovanje u oružanoj pobuni te je amnestirana na osnovi Zakona o općem oprostumu.⁹⁶

Zaselak Vukovići danas više ne postoji, odnosno nenaseljen je. Naime, zbog potpunog uništenja u Domovinskom ratu i financijske zahtjevnosti obnove i elektrifikacije na toj prometno teško pristupačnoj lokaciji za mali broj preživjelih mještana, Vukovići su zajedno s Matovinskom Lisinom nakon rata dislocirani u Poljanak, kraj glavne ceste. Broj stanovnika Poljanaka na prvom poslijeratnom popisu 2001. godine pao je na 67.⁹⁷ To je manje od 42 % stanovništva od predratnih 160, te samo tri i pol puta više stanovnika od broja žrtava istog područja 10 godina ranije. Prema popisu 2011., Poljanak je imao 98,⁹⁸ a 2021. godine 81 stanovnika.⁹⁹

⁹⁴ Isto, 95.

⁹⁵ Isto, 120.

⁹⁶ Documenta, *Zločin u selu Poljanak*

⁹⁷ Naselja i stanovništvo RH 1857. - 2001., Državni zavod za statistiku - Republika Hrvatska.

⁹⁸ Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku - Republika Hrvatska.

⁹⁹ *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima*. Državni zavod za statistiku - RH. (dalje: Popis stanovništva 2021.)

Sertić Poljana

U hrvatskoj javnosti nije poznato da se na isti dan kada je Hrvatski sabor raskinuo državnopravne veze RH sa SFRJ, 8. listopada 1991., dogodio zločin pobunjenih Srba u Sertić Poljani kraj Plitvičkih jezera. U kontekstu navedenih događaja, Sabor je još 25. lipnja 1991. donio Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, čime je pokrenut postupak razdruživanja od ostalih republika i SFRJ, kao i postupak za međunarodno priznanje. Na istoj Sjednici, Sabor je donio Deklaraciju o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske. Posredstvom međunarodne zajednice, radi lakših pregovora o razdruživanju među jugoslavenskim republikama, Brijunskom je deklaracijom utvrđen tromjesečni rok odgode primjene Ustavne odluke iz 25. lipnja 1991. godine. Istekom moratorija, 8. listopada 1991., Sabor RH donio je odluku o raskidu svih državnopravnih veza Republike Hrvatske sa SFRJ, čijim tijelima odriče legitimitet i legalitet. Istoga dana kada je istekao moratorij na hrvatsku Odluku o samostalnosti, zrakoplovi JNA bombardirali su Banske dvore, u kojima je bilo smješteno tadašnje državno vodstvo na čelu s predsjednikom Franjom Tuđmanom.

Sertić Poljana je naselje koje je 1991. godine bilo u sastavu općine Titova Korenica i imalo 38 stanovnika, od kojih je bilo 36 Hrvata i dvoje Srba.¹⁰⁰ Nalazi se 2,5 km zapadno od Poljanka, 4 km jugoistočno od Kuselja (Saborsko) i 8 km sjeverozapadno od Plitvica Sela. U upravnom crkvenom području pripadalo je župi Saborsko u ogulinskom dekanatu, kao i danas. No, ne pripada općini Saborsko, već općini Plitvička Jezera u Ličko-senjskoj županiji te se u cijelosti nalazi u nacionalnom parku Plitvička jezera. Naselje su krajem 19. stoljeća osnovali doseljenici iz susjednog Saborskog. Vrhunac naseljenosti Sertić Poljana imala je 1931. godine, kada je imala 147 stanovnika,¹⁰¹ a u Drugom svjetskom ratu i poraću imala je 25 žrtava (svi prezimena Sertić), među kojima su 3 civila i 18 domobrana, od kojih je 10 nestalo na „Križnom putu”.¹⁰²

Martićevci su sredinom lipnja formirali punkt u Sertić Poljani, čime su presjekli cestu Saborsko – Poljanak. Dana 19. lipnja desetak je martićevaca uz pucnjavu došlo iz smjera Korenice do Sertić Poljane i pokušalo ući u Saborsko. Istog dana je u Saborsko poslan vod PJP-a iz Duge Rese s 29 ljudi, nakon čega se martićevci više nisu pojavljivali u Sertić Poljani.¹⁰³

Na području Sertić Poljane, još je u rujnu 1991. ubijeno pet ljudi. Četvorica branitelja Saborskog uputila su se 6. rujna 1991. vozilom u Slunj tražiti liječničku

¹⁰⁰ Popis stanovništva 1991.

¹⁰¹ Naselja i stanovništvo RH 1857. - 2001., Državni zavod za statistiku – RH.

¹⁰² „Sjećanje na žrtve Drugog svjetskog rata i križnog puta“

¹⁰³ RAGUŽ, GODIĆ, 56.

pomoć i lijekove za civilno stanovništvo. Na povratku iz Slunja istog dana upali su u neprijateljsku zasjedu kod Sertić Poljane. Na njihovo vozilo zapucali su plitvički teritorijalci predvođeni Slobodanom Uzelcem. U zasjedi su poginuli 22-godišnji Ivica Matovina, 22-godišnji Stipe Matovina i 21-godišnji Marko Šebalj, dok je teško ranjeni Milan Conjar ostao u vozilu. Ubojice su otišli smatrajući da su pobili svu četvoricu hrvatskih gardista. Došla je pomoć iz Saborskog te je Conjar prevezen u slunjski Dom zdravlja, odakle je prebačen u bihaćku bolnicu. Ostao je na liječenju do kraja listopada 1991., kada se ponovno uključio u obranu Saborskog.¹⁰⁴

Na cesti Sertić Poljana – Poljanak, nasuprot puta koji vodi u Vukovice¹⁰⁵, sredinom rujna 1991. saborčanski policajci naišli su na dva mrtva čovjeka u prevrnutom vozilu bihaćkih registracijskih pločica.¹⁰⁶ Teritorijalci s Plitvičkih jezera ubili su muslimanske trgovce. To su bili rođaci Hasan i Bili Čehić iz Tržačke Rašte¹⁰⁷, koji su trgovali sa Saborčanima uzimajući drvenu građu i krupnu stoku, a zauzvrat su dostavljali hranu, gorivo i ostale nužne potrepštine. Njihovom smrću, stanje u Sertić Poljani i Saborskom dodatno se pogoršalo.¹⁰⁸

Devetorica zarobljenih pripadnika TO Plaški razmijenjena su 29. rujna 1991. za trojicu Hrvata,¹⁰⁹ među kojima je bio i branitelj Nikola Sertić iz Sertić Poljane, bivši rukovoditelj u Nacionalnom parku i direktor „Likagrafa”. Nakon što je uhićen u plitvičkom naselju Mukinje i prošao korenički i kninski zatvor,¹¹⁰ kasnije je podlegao ranama zadobivenim u obrani Saborskog.¹¹¹

Veća skupina pripadnika Teritorijalne obrane Plitvice ušla je 8. listopada 1991. u Sertić Poljanu, čiji su se stanovnici tada povukli u Saborsko. Zapovjednik Ratne jedinice Saborsko Marko Krizmanić formirao je grupu od 50 branitelja s ciljem da oslobode prometnicu i protjeraju teritorijalce.¹¹² Primijetili su da su teritorijalci postavili zasjedu kraj ceste iznad provalije potoka Sartuk, gdje su imali dobar dio ceste kao na dlanu.¹¹³ U žestokom okršaju teško su ranjena četiri branitelja, koja su prebačena u Slunj, a zatim prevezena u bihaćku bolnicu. Među njima je bio i

¹⁰⁴ OKUDR, 526.

¹⁰⁵ Za točnu lokaciju zahvaljujem Ivanu Matovini iz Biljevine (Saborsko).

¹⁰⁶ PECIĆ, *Zakopani dnevnik: dramatična zbivanja 1990.-1991. u slunjskom kraju*, 125. (dalje: PECIĆ)

¹⁰⁷ Za podatke o ubijenima zahvaljujem Zahidu Čehiću i Borni Mariniću.

¹⁰⁸ OKUDR, 528.

¹⁰⁹ *Knjiga 1.*, 591.

¹¹⁰ NSV, 412.

¹¹¹ OKUDR, 533.

¹¹² *Isto*, 534.

¹¹³ GRDIĆ, *Saborsko u paklu rata - svjedočanstva Petra Grdića Maćana*

spomenuti Nikola Sertić iz Sertić Poljane, koji je 9 dana ranije bio razmijenjen, a zadobio je pet prostrijelnih rana, nakon čega se prema svjedocima „borio kao lav”. Umro je u bihaćkoj bolnici nekoliko dana poslije ranjavanja i svog 51. rođendana.¹¹⁴ Među ranjenima u tom okršaju bio je i Petar Matovina, koji je poginuo 2. studenog 1991. zajedno sa svojim bratom Josom i još trojicom branitelja prilikom avionskog napada na Saborsko.¹¹⁵

TO Plitvice imala je puno veće gubitke u navedenom okršaju 8. listopada. Poginulo je pet njezinih pripadnika: komandir voda Boro Hajduković, Radenko Bogdanović, Slavko Glumac, Čedo Rapaić i Željko Rapaić. Njihova tijela koja su ležala kraj ceste JNA je pokupila tek treći dan nakon bitke.¹¹⁶

Dva dana nakon okršaja grupa branitelja Saborskog ušla je u Sertić Poljanu. Zatekli su stravične prizore. Pronašli su posmrtnu ostatku dviju starica. Selo je bilo spaljeno, a stoka odvedena ili poubijana. Žrtve su bili nepokretna Ankica Sertić (rođ. 1901.) i Ana Sertić (rođ. 1903.), koja je mogla hodati samo uz tuđu pomoć. Kći Marija Sertić ostala je uz majku Anu. Pronašli su ih neprijateljski vojnici. Anu Sertić su likvidirali metkom u potiljak iz neposredne blizine. Pucali su i na njezinu kćer Mariju, koja se srušila na pod i bili su uvjereni da je mrtva. Branitelji Saborskog zatekli su je kako nakon dva dana, iako teško ranjena, u voćnjaku u blizini kuće kopa grob za svoju ubijenu majku. Pokopali su staricu, a Mariju prenijeli u Saborsko. Ova ubojstva počinili su vojnici čete TO Plitvice pod zapovjedništvom kapetana 1. klase Dane Skokanića.¹¹⁷

S obzirom na to da je Sertić Poljana ostala bez stanovništva i zapaljena, branitelji Saborskog morali su je privremeno prepustiti neprijateljskim snagama i učvrstiti obranu na Kuselju, južnom dijelu Saborskog prema Sertić Poljani. Ubojstva, pljačka i palež u Sertić Poljani bili su nagovještaj istih zlodjela koje su se iduću mjesec, sa znatno više žrtava, dogodile i u susjednim mjestima Saborskom i Poljanku. Dana 7. studenoga 1991. zapovjednik istaknutog zapovjednog mjesta 13. (Riječkog) korpusa JNA na Mukinjama, pukovnik Slobodan Đorđević, piše „Zapovest za napad Op. br. 2“, koju šalje Komandi TG-2. U „Zapovesti“ razrađeni su zadaci pojedinih jedinica TO i taktičko-operativnih grupa sastavljenih od jedinica JNA, a glavni nositelji napada su jedinice u sastavu TG-2. Pod točkom 2. „Zapovesti“ puk. Đorđević navodi da TG-2 Slunj i 5. partizanska brigada (iz sastava 6. ličke divizije) imaju zadatak da „napadnu iz pokreta sa pravca Lička Jesenica – Saborsko i Sertić

¹¹⁴ OKUDR, 534.

¹¹⁵ GRDIĆ, *Saborsko u paklu rata - svjedočanstva Petra Grdića Maćana*

¹¹⁶ OKUDR, 534.

¹¹⁷ *Isto*, 535.

Poljana – Kuselj – Funtana, razbiju i unište snage neprijatelja u rejonu s. Saborsko, s. Funtana i s. Kuselj i oslobode pomenute prostore koje će posesti i kontrolirati snage TO Plaški i Titova Korenica“. Za izvođenje borbenih djelovanja predviđena je upotreba zrakoplovstva, topništva te tenkovske i pješačke jedinice.¹¹⁸ U zapovijedi se za pozadinsko osiguranje navodi put dotura i evakuacije za 5. partizansku brigadu: Mukinje – P. Ljeskovac – Plitvice – Sertić Poljana – Kuselj.¹¹⁹

Apel za pomoć Saborskom 9. studenoga 1991. izvršnom predsjedniku Crvenog križa Hrvatske u Zagrebu Nenadu Javorniku, s namjerom da se proslijedi dalje, putem faksa je uputila Željka Zatezalo, tajnica Općinske organizacije Crvenog križa Ogulin. U apelu se ističe da se Saborsko od 5. kolovoza 1991. nalazi u okruženju, bez mogućnosti dostave potrebne hrane, lijekova i sanitetskog materijala. Navodi se da je u međuvremenu mnoštvo civila s područja Rakovice, Poljanka, Sertić Poljane i drugih mjesta našlo utočište u Saborskom, koje nema struje, a evakuacija stanovništva je neizvediva.¹²⁰ Tri dana nakon slanja apela, 12. studenoga, Saborsko je bilo okupirano. U napadu je, između ostalih, sudjelovalo oko 700 pripadnika JNA u okviru Taktičke grupe 2. Premda je najviše smjerova napada bilo s područja sjeverno od Saborskog (vojni poligon, jama Balinka, Momčilovići, Vukelić Poljana, vojarna u Ličkoj Jesenici),¹²¹ jedan od smjerova napada bio je preko šireg područja Sertić Poljane na Kuselj i Biljevinu, a u njemu su sudjelovale i jedinice 5. partizanske brigade pristigle s Plitvica s oklopnim transporterima i tenkovima, kojima je zapovijedao Čedo Grbić, te TO Titova Korenica, kao i dragovoljci. Ukupno je u napadu, između ostalog, sudjelovalo preko 1500 pješaka, četiri tenkovske čete¹²² i tri MIG-a 21.

U *Plašćanskom ratnom biltenu* zabilježeno je da se dio branitelja sklonio u onom smjeru iz kojeg su trebali djelovati jedinice iz Korenice i dobrovoljci s Korduna i poligona. „Očito da njihove akcije nisu bile sinkronizirane s našim“, napisao je kroničar plašćanske brigade.¹²³ Petar Grdić „Maćan“ s izvidničkim vodom krenuo je u Sertić Poljanu kako bi zaustavili agresora, ali je njihova grupa razbijena zbog žestokog granatiranja.¹²⁴

¹¹⁸ *Knjiga 21.*, 180.

¹¹⁹ *Isto*, 183.

¹²⁰ BRSTILO REŠETAR, NEVEŠĆANIN, SMETKO, *Domovinski rat, katalog izložbe*, 134.

¹²¹ NAZOR, „Saborsko i Plaški u izvorima “Republike Srpske Krajine” (II. dio)“, *Hrvatski vojnik* 322 (2010), 32.

¹²² OKUDR, 587.

¹²³ *Knjiga 1.*, 499.

¹²⁴ OKUDR, 589.

S većom grupom civila, u pratnji vojnika, kroz šumu se povlačila Marica Špehar, koja je ostavila svjedočanstvo o bježanju pred neprijateljskom vojskom. Među njima je bilo ljudi iz Rakovice, Drežnik Grada, Sertić Poljane, Vaganca i Poljanka koji su u Saborskom bili tri tjedna, „dognali traktore i blago, a sad im je sve propalo u Saborskom“. Oni su prvi krenuli iz Saborskog, i to 10. studenoga, a Saborčani dva dana poslije kad je njihovo selo okupirano. Skrivali su se u Rakovičkoj uvali pod stablima dva dana i dvije noći, a treću noć su krenuli prema Slunju, gdje su ih dočekali predstavnici hrvatske vlasti, odvezli u hotel, nahranili i zatim odvezli u Zagreb preko Velike Kladuše.¹²⁵

Sravnjeno je sa zemljom sve duž ceste duljine preko 16 km koja prolazi Saborskim do kraja Poljanka, kao i okolne ulice i naselja, ne računajući također u cijelosti uništene susjedne hrvatske kuće u općini Rakovica. Ukupno 17 žrtava na području Poljanka i Sertić Poljane u Domovinskom ratu, zajedno s tripot brojnijim žrtvama susjednog Saborskog, kao i žrtvama na području Rakovice, Vaganca i Smoljanca, dokaz su velikog stradanja hrvatskih sela u okolici Plitvičkih jezera. Prema popisu 2011. godine, Sertić Poljana je imala 12 stanovnika, od čega je 9 bilo starije od 65 godina,¹²⁶ a prema popisu 2021. naselje ima troje stanovnika, od kojih je dvoje starije od 75 godina.¹²⁷ Stoga, Sertić Poljana prema posljednjem popisu ima jednako stanovnika koliko je imala žrtava u Domovinskom ratu (dvoje civila i branitelj).

Smoljanac

Smoljanac se proteže uz desnu (ličku obalu) Korane te sjevernu granicu Nacionalnog parka Plitvička jezera, nedaleko od koranskog mosta i nasuprot etnički hrvatskim naseljima Korana, Selište Drežničko i Čatrnja te starog grada Drežnika, obronaka Trnovače i plitvičkih šuma. Sva navedena naselja, kao i sva naselja s hrvatskom većinom u slunjsko-plitvičkom području, podnijela su veliku žrtvu u Domovinskom ratu. U hrvatskoj javnosti nije poznato da su na isti dan kada je Hrvatski sabor raskinuo državnopravne veze RH sa SFRJ, 8. listopada 1991., JNA i pobunjeni Srbi upali u Smoljanac i zauzeli Vaganac, a teško su stradali i Selište Drežničko, Grabovac i Drežnik Grad. Smoljanac je prije rata bio selo s oko 85 obiteljskih kuća, područnom osnovnom školom i kapelicom svetog Ivana Krstitelja. Hrvati su činili veliku većinu stanovništva. Od 256 stanovnika, 246 su bili Hrvati (96 %), troje Srbi i sedam ostalih.¹²⁸

¹²⁵ MEDARIĆ TOMLJENOVIC, „Morala sam pobjeći bez igdje ičega“, 7.

¹²⁶ Naselja i stanovništvo RH 1857. - 2001., Državni zavod za statistiku - RH.

¹²⁷ Popis stanovništva 2021.

¹²⁸ Popis stanovništva 1991.

Nakon „Krvavog Uskrsa“ na Plitvicama 31. ožujka 1991. godine, mještani Smoljanca organizirali su se u seoske straže, a kasnije su im se pridružila i šestorica policajaca Policijske ispostave Drežnik Grad kojima je zapovjednik odobrio da odu braniti svoje rodno selo.¹²⁹ Krajem kolovoza hrvatsko se stanovništvo Poljanka, Smoljanca, Rastovače i Korane zbog granatiranja počelo iseljavati prema Grabovcu.¹³⁰ Mnoge majke s djecom s tog područja smještene su u turističkom naselju Uvala Scott u Kraljevici.¹³¹ Nakon što je 21. rujna spaljena Rastovača¹³², u Smoljancu je to izazvalo opravdan strah da su oni možda idući na redu.¹³³ Pokazat će se da će agresori palež Smoljanca ostaviti za kraj, nakon što su spalili Vaganac, Sertić Poljanu, Poljanak, Lipovaču, Saborsko, Drežnik, Rakovicu i okupirali Slunj i etnički hrvatska sela slunjske općine. Jugoslavenska narodna armija i domaći pobunjeni Srbi okupljeni u Teritorijalnu obranu napali su Smoljanac 8. listopada 1991. U njemu su zatekli i ubili dvoje staraca, Anu Bujadinović (r. 1923.) i Josipa Matovinu (r. 1930.). Bili su prostrijeljeni kroz prsa, a tijela su jedno od drugog ležala na udaljenosti od nekoliko metara¹³⁴ i pronađena tjedan dana kasnije.¹³⁵ Za njihovo ubojstvo optuženi su pripadnici TO Udbina Nikola Cvjetičanin i Milan Milošević. Cvjetičanin je i osuđen, ali nakon žalbe oslobođen,¹³⁶ dok je Miloševiću suđeno u odsutnosti.¹³⁷ Osuđen je na kaznu zatvora od 13 godina.¹³⁸

Stipe Krizmanić iz Smoljanca (r. 1963.), pripadnik 110. br Karlovac HV, poginuo je u Lipovači 9. listopada 1991.,¹³⁹ a toga dana većina branitelja vratila se u Smoljanac.¹⁴⁰ Redovno borbena izvješće Štaba TO Korenica Glavnom štabu TO SAO Krajine 14. listopada navodi da su hrvatske snage na pravcu prema Slunju potisnute u Drežnik Grad i tamo se utvrdile te drže područje Smoljanca, kanjona Korane i kule do Drežnika.¹⁴¹ Dio civila počeo je dolaziti kako bi nahranio stoku.

¹²⁹ MARINIĆ, „Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu“

¹³⁰ RAGUŽ, GODIĆ, 144.

¹³¹ PECIĆ, 79.

¹³² Mostovi, 19.

¹³³ *Isto*, 40.

¹³⁴ „Zločin u selu Smoljanac – Izvještaji sa suđenja“

¹³⁵ Mostovi, 40.

¹³⁶ Documenta, *Zločin u selu Smoljanac*

¹³⁷ „Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu“

¹³⁸ Documenta, *Zločin u selu Smoljanac*

¹³⁹ Mostovi, 40.; IDG 121.

¹⁴⁰ „Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu“

¹⁴¹ *Knjiga 21.*, 139.

Isprva su se po danu skrivali u okolnoj šumi, a po noći spuštali u selo. Odmakom vremena, sve su češće boravili u selu i danju, što je neke od njih stajalo života, premda je časnik JNA rekao Ivici Rosandiću da hrane stoku i brinu se za stare te ih oni neće dirati. U selu je ostalo oko 30 osoba.

Pripadnici nepoznatih vojnih formacija upali su 4. prosinca 1991. godine u selo s dvije vojne kampanjole te se raspršili prema kućama. U jednoj kući zatečeni su Marko Vuković (r. 1935.), Marko Mesić¹⁴² (r. 1954.)¹⁴³ i Mira Vuković (r. 1961.), koja je je živjela u Mukinjama, ali je došla u Smoljanac vidjeti kako joj je obitelj. Nadala se da joj se neće ništa dogoditi jer su joj dvije sestre bile udane za srpske vojnike. Svih troje ubijeno je hicima iz automatske puške. U drugoj kući nalazili su se Ivica Rosandić (r. 1968.) i Ante Rumenović (r. 1937.), također ubijeni na licu mjesta. U trećoj kući ubijeni su supružnici Bićanić, Jure (r. 1931.) i Roža (r. 1928.). Nakon ubojstva njihova su tijela spaljena zajedno s kućom.¹⁴⁴ Paležu je prethodila pljačka. Jedan od preživjelih naveo je da su pljačkaši dolazili s područja Ličkog Petrova Sela (Arapov Dol, Rešetar), a isticalo se zaprežno vozilo s crnim konjem i bijeli kombi s ceradom, često viđen u pljačkama u okolnim selima.¹⁴⁵ Nakon što bi opljačkali kuće, onda bi ih zapalili. Bile su uglavnom drvene, pa su lako gorjele.¹⁴⁶

Poslije ubojstva sedmero nedužnih Smoljančana, narednih dana su se branitelji i civili u manjim grupama povlačili u smjeru Bosne. Posljednja skupina selo je napustila 11. prosinca 1991. i zaputila se u smjeru Tržačke Rašte (BIH). Smoljanac je i ranije bio predmet pljačkaških pohoda, ali je u prosincu 1991. krađa doživjela eskalaciju. Kralo se sve, od stoke do sanitarija. Selo je nakon toga izbrisano s lica zemlje. Spaljeno je 85 kuća s gospodarskim objektima, škola i kapelica sv. Ivana Krstitelja,¹⁴⁷ najstariji sakralni objekt u župi Drežnik.¹⁴⁸

U izvješćima srpskih ratnih štabova o pljačkama i paležima hrvatskih naselja u Lici¹⁴⁹ navodi se kako je poznato da je tijekom operacija u Lici od rujna do prosinca 1991. godine zaplijenjeno na desetine putničkih automobila, teretnih vozila,

¹⁴² „Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu“

¹⁴³ IDG, 122.

¹⁴⁴ „Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu“

¹⁴⁵ NSV, 147.

¹⁴⁶ Mostovi, 41.

¹⁴⁷ „Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu“

¹⁴⁸ Mostovi, 41.

¹⁴⁹ VALENTIĆ, 186.

traktora i raznih drugih strojeva, velike količine aparata za domaćinstvo (štednjaka, hladnjaka, televizora, kazetofona i dr.), nekoliko stotina krupne i sitne stoke. Do temelja je opljačkana nacionalni park Plitvice (desetine hotela), čitava sela od koranskog mosta do Slunja i sam Slunj, kao i sela Poljanak, Sertić Poljana, Kuselj i Saborsko, zatim sela oko Gospića, Ličkog Osika, Perušića, Ramljana, Otočca itd. Izvješća srpskih ratnih štabova navode da sad nitko ne zna gdje su ta opljačkana sredstva te kako nema ni jednog sabirališta ratnog plijena, nema evidencije o zaplijenjenim sredstvima, osim što je „evidentirano nešto stoke, a zvanične vlasti ništa ne znaju i svi su sada poštteni“.¹⁵⁰

Prilikom pogibije petorice branitelja u minskoj zasjedi 29. svibnja 1993. na Glibodolskom križu (između Glibodola i Ličke Jesenice), stradala su i dvojica Smoljančana, Marijan Bićanić (r. 1969.) i Stipe Mesić (r. 1967.). Obojica su rođeni u Slunju i odrasli u Smoljancu. Bićanić je prije rata radio u NP Plitvička jezera. Početkom Domovinskog rata dobrovoljno je otišao braniti domovinu za koju je i dao život kao pripadnik 9. gardijske brigade „Vukovi“. Stipe Mesić se u Domovinski rat uključio u samim počecima, a 1991. godine je zarobljen te proveo nekoliko mjeseci u logoru Manjača, gdje je bio fizički i psihički zlostavljan. Po povratku iz logora opet se stavio na raspolaganje Hrvatskoj vojsci te poginuo kao pripadnik 2. gardijske brigade „Grom“. Na istom mjestu tragedija se dogodila i točno na desetu obljetnicu stradavanja 2003. godine, kada je od mine stradao Ante Špoljarić iz Poljanka paleći svijeću u spomen na svoje poginule prijatelje i suborce.¹⁵¹

Općina Smoljanac osnovana je u progonstvu 27. travnja 1993. u Zagrebu, a nalazila se na krajnjem sjevernom dijelu tadašnje Zadarsko-kninske županije, odnosno kotara Knin. Obuhvaćala je naselja Donji i Gornji Vaganac, Korana, Plitvica Selo, Poljanak, Rastovača, Sertić Poljana i Smoljanac, od kojih je samo Plitvica Selo imalo srpsku većinu.¹⁵² Prema popisu 1991., područje općine Smoljanac imalo je 1312 stanovnika, od čega točno 1000 Hrvata (76,2 %), 240 Srba (18,2 %) i 72 ostalih (5,5 %).¹⁵³ Općina Smoljanac ugašena je 1996. godine, a od općina Smoljanac i Korenica ustrojena je općina Plitvička Jezera.¹⁵⁴

U svoje spaljeno selo Smoljančani su se prvi put vratili nakon što je to područje oslobođeno u operaciji „Oluja“ u kolovozu 1995. godine. Kao što je to bio i slučaj s ostalim hrvatskim selima na plitvičkom području, malotko je mogao prepoznati

¹⁵⁰ MARIJAN, „Djelovanje i pobuna Srba u Lici 1990.-1992. godine“, 235.

¹⁵¹ MARINIĆ, „Tragedija na Kapeli“

¹⁵² STRIŽIĆ, 13.

¹⁵³ Popis stanovništva 1991.

¹⁵⁴ STRIŽIĆ, 13.

gdje mu se prije rata nalazila kuća, jer je selo bilo u potpunosti uništeno i spaljeno te u četiri godine okupacije obraslo vegetacijom. Malo toga je podsjećalo da su svega nekoliko godina ranije ondje živjeli ljudi.¹⁵⁵ Smoljanac prema popisu 2021. godine ima 229 stanovnika.¹⁵⁶

Završetak rata

Pred kraj srpnja 1995. godine srpsko stanovništvo pod dojmom oslobodilačkih operacija Hrvatske vojske, počelo je masovnije napuštati okupirano područje odlazeći u Srbiju. Štab Civilne zaštite tzv. RSK 2. kolovoza izdao je naredbu za provođenje priprema za evakuaciju materijalnih dobara, arhiva, matičnih knjiga, materijala „poverljive naravi“, pokretnih kulturnih dobara, ali također i novčanih sredstava, vrijednosnih papira itd.

Uz plan evakuacije materijalnih i finansijskih dobara na čitavom području tzv. RSK, postojali su i planovi o izmještanju stanovništva, doneseni već 1991. godine, koji su, uz manje izmjene, bili na snazi i neposredno pred VRO „Oluju“.¹⁵⁷ Načelnik „bezbednosti 15. ličkog korpusa“ potpukovnik Petar Borić dan prije početka VRO „Oluje“ tvrdio je: „Sve jedinice su na svojim mestima spremne za odsudnu obranu. Organi komande 15. korpusa procenjuju da se korpus može uspešno suprotstaviti agresiji ustaša.“¹⁵⁸ Stanje u jedinicama 15. korpusa nije bilo idilično kako su ga opisivali komandanti brigada i potpukovnik Borić jer su civili nezaustavljivo i dalje napuštali okupirana područja, a vojnici bježali s položaja.¹⁵⁹ Još 31. siječnja 1993. procjena sigurnosne situacije u zoni odgovornosti 13. brigade Srpske vojske Krajine govori da je „naročito sigurnosno nepokriven prostor ogranaka Kapele od Josipdola do Plitvičkih jezera“.¹⁶⁰

Zborno područje Gospić dobilo je zadatak razbiti Lički korpus Srpske vojske Krajine, osloboditi Liku i spojiti se sa snagama 5. korpusa Armije BiH na crti Korenička Kapela – Tržačka Raštela. Za provedbu zadaće Zborno područje se planiralo ojačati s 1. gardijskom brigadom Glavnog stožera HV-a, 150. brigadom HV-a i 2. satnijom 50. bojne ABKO iz sastava ZP Zagreb te specijalnim postrojbama

¹⁵⁵ „Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu“

¹⁵⁶ Popis stanovništva 2021.

¹⁵⁷ HOLJEVAC TUKOVIĆ, 1004.

¹⁵⁸ *Isto*, 1005.

¹⁵⁹ *Isto*, 1006.

¹⁶⁰ Mate Rupiće, ur., Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.: dokumenti, Knjiga 7. Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj - lipanj 1993.) (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2009), 95.

MUP-a policijskih uprava riječko-senjske i istarske.¹⁶¹ Zapovjedništvo ZP Gospić planiralo je u prvoj etapi operacije snagama 138. i 133. domobranske pukovnije prodrijeti smjerom Glibodol – Saborsko – Drežnik Grad, ovladati područjem Saborskog i brdom Pavlovac te omogućiti uvođenje 1. gardijske brigade na pravac Saborsko – Selište Drežničko – Drežnik Grad – Sadilovac. Snagama 128. brigade i 154. domobranske pukovnije planirano je razbijanje srpskih snaga na pravcu Čanak – Korenica, ovladavanje područjem selo Homolje – Homoljački Klanac i stvaranje povoljnih uvjeta za uvođenje 8. domobranske pukovnije na pravcu Homoljac – Čujića Krčevine – Prijeboj – Ličko Petrovo Selo. U drugoj etapi operacije planiran je nastavak napada i razbijanje srpskih snaga, spajanje glavnih snaga sa snagama 5. korpusa ABiH, a pomoćnim snagama okružiti i prisiliti protivnika na bezuvjetnu predaju ili uništiti. Za topničku potporu formirane su dvije topničko-raketne skupine od topništva 12. topničkog divizijuna i 1. gardijske i 9. brigade, čija je zadaća potpora na pravcima Glibodol – Lička Jesenica – Drežnik – državna granica, Čanak – Homoljačko polje – Prijeboj – Ličko Petrovo Selo i Lički Osik – Ljubovo – Bunić.¹⁶²

Zapovjedno mjesto Zapovjedništva Zbornog područja bilo je u Gospiću, zapovjednik stožerni brigadir Mirko Norac, a istaknuta zapovjedna mjesta u Lipicama i Obućinama. Pred snagama ZP Gospić bile su protivničke snage Ličkog korpusa SVK, čije je sjedište bilo u Korenici. Zadaća korpusa bila je spriječiti dublje prodore i bočna djelovanja HV-a na pravcima Ogulin – Plaški – Poljanak – Plitvička Jezera; Otočac – Vrhovine – Korenica; Perušić – Bunić – Udbina i Gospić – Medak – Gračac.¹⁶³

Zborno područje Karlovac trebalo je u usklađenom djelovanju sa Zbornim područjem Gospić zaštititi lijevi bok 1. gardijske brigade HV-a na pravcu Saborsko – Selište Drežničko.¹⁶⁴ Zapovjedno mjesto Zapovjedništva Zbornog područja bilo je u Karlovcu, zapovjednik Zbornog područja general-bojnik Miljenko Crnjac, a istaknuto zapovjedno mjesto u Ogulinu. Zadatak sprječavanja prodora HV-a na pravcu Ogulin – Plaški – Plitvička Jezera imala je 70. pješачka brigada Ličkog korpusa SVK.¹⁶⁵

Do večeri 4. kolovoza usprkos jakom otporu srpskih snaga 128. brigada oslobodila je selo Trnavac, izbila na Homoljačko polje i na pravcu Homoljački Klanac – Pogledalo presjekla prometnicu Vrhovine – Korenica.¹⁶⁶

¹⁶¹ MARIJAN, *Oluja*, 60. (dalje: MARIJAN)

¹⁶² *Isto*, 81.

¹⁶³ *Isto*, 82.

¹⁶⁴ *Isto*, 90.

¹⁶⁵ *Isto*, 91.

¹⁶⁶ *Isto*, 83.

Drugog dana operacije, 5. kolovoza, snage 138. domobranske pukovnije do kraja dana izbile su na crtu: selo Živice – Markovac (tt 1081) – južne padine Velikog Javornika – Dobri Vrh – pruga Lička Jesenica – Javornik – željeznička postaja Lička Jesenica. Snage 143. domobranske pukovnije zauzele su brdo Hum, a tijekom noći ovladale područjem Plaščanske doline i oslobodile Plaški.¹⁶⁷ Jedna satnija pripadnika Specijalne jedinice policije Grom Policijske uprave Karlovac bila je pridodana 1. gardijskoj brigadi HV-a na pravcu Plaški – Saborsko – Slunj.¹⁶⁸ Hrvatsko pješništvo i tenkisti već su oko 10,00 sati ovladali Dabrom i Konjskom glavom, a 1. četa 3. bataljuna 70. pješačke brigade bezglavo se povlačila. Hrvatski diverzanti presjekli su komunikaciju Dabar – Lička Jesenica i odsjekli dio snaga plaščanske brigade. Nešto prije ponoći 4. kolovoza, kad je „Vrhovni savjet odbrane RSK“ već izdao naredbu o izvlačenju civilnog stanovništva iz okupiranih općina Knin, Benkovac, Obrovac, Drniš i Gračac, pukovnik Milan Milivojević je ocijenio da je stanovništvo u Ličkoj Jesenici i Blatima ugroženo, pa je odlučio da se ono izvuče u Plaški. Tek što se pokrenulo stanovništvo iz tih sela, Milivojević je dobio brzopjav komandanta 15. korpusa pukovnika Steve Ševe s naredbom o izvlačenju cjelokupnog stanovništva smjerom Korenica – Srb – Donji Lapac, što je u novonastaloj situaciji bilo teško izvedivo jer je HV paljbom kontrolirao to područje. Stoga je pukovnik Milivojević uputio prijedlog Komandi 15. korpusa da stanovništvo Plaščanske doline izvuče smjerom Slunj – Topusko, što je prihvaćeno, pa je komandant brigade angažirao sve civilne strukture i organizirao izvlačenje stanovništva navedenim smjerom.¹⁶⁹ U međuvremenu, 50. pješačka brigada već se bila izvukla na crtu Plitvice – Poljanak. Kako izvješćuje pukovnik Milivojević, nakon što je izdao naređenje o povlačenju, nastao je pravi stampedo i brigade više nije bilo, jer su borci krenuli kućama po obitelji koje su se već pokrenule uzimajući najnužnije stvari. Pukovnik Letić s četom vojnika i tenkovima na Koranskom mostu pokušao je zaustaviti povlačenje pripadnika 70. plaščanske brigade i uključiti ih u obranu, čemu se žestoko usprotivio zapovjednik pukovnik Milivojević i predsjednik okupirane Plaščanske doline. Pridružili su im se i vojnici, spremni prokrciti put oružjem, a masa je nastavila dug i težak put prema krajnjem odredištu - Srbiji.¹⁷⁰

Pješačka bojna 1. mehanizirane gardijske brigade “Tigrovi” trebala je preko Jezerana, Glibodola, Ličke Jesenice, Saborskog, Sertić Poljane, Poljanka, Plitvica i Rakovice stići na hrvatsku granicu i spojiti se s Petim korpusom Armije BiH, što

¹⁶⁷ *Isto*, 94.

¹⁶⁸ *Isto*, 77.

¹⁶⁹ OKUDR, 1007.

¹⁷⁰ *Isto*, 1008.

će i učiniti.¹⁷¹ Prva gardijska brigada HV-a ušla je u Ličku Jesenicu, nastavila napad pravcem Saborsko – Poljanak i navečer izbila na područje Selišta Drežničkog. U suradnji s 2. bojnom, na pravac Glibodol – Lička Jesenica – Saborsko uvedena je 2. bojna 119. brigade HV-a, koja je tijekom dana zaposjela objekte Tisovi Vrh, Pištenica i Deriguz.¹⁷²

Trećeg dana operacije, 6. kolovoza, 1. gardijska brigada HV-a u Rakovicu je došla malo prije podne.¹⁷³ Na području Drežnik Grada i Vaganca spojila se s 5. korpusom ABiH. Za organiziranje spajanja Hrvatske vojske i Armije Bosne i Hercegovine ovlašten je general Mareković (čelnik IZM GSHV Ogulin). Dvije vojske spojile su se na raskrižju prometnice Slunj – Ličko Petrovo Selo i Slunj – Plitvice (motel MG) i kod sela Prijeboj. Poslijepodne je u Tržačkoj Rašteli organizirano spajanje za predstavnike medija.¹⁷⁴ Na pravac djelovanja 1. gardijske brigade uvedena je 119. brigada HV-a, koja je preuzela položaje u području Tržačka Raštela – Kordunski Ljeskovac – Ličko Petrovo Selo, dok je s jednom bojnomo izbila na Čorkovu uvalu. S jednom bojnomo 154. domobranska pukovnija je na pravcu Trnavac – Brezovac – Čujica Krčevine – Prijeboj izbila na državnu granicu na prostoru Ličko Petrovo Selo – Vaganac – Pečina Luka. Sa sjevera od Ličke Jesenice angažirana je 138. domobranska pukovnija, koja je oslobodila Rudopolje i kod Gornjih Vrhovina presjekla prometnicu Vrhovine – Korenica. Snage 8. domobranske pukovnije slomile su neorganizirani srpski otpor u području Gornjeg Babinog Potoka i do večeri izbile u Trtice i Plitvički Ljeskovac. Na pravcu Homoljački Klanac – Pogledalo 128. brigada HV-a prešla je prijevojem Pogledalo i iz smjera Vrela ušla u Korenicu.¹⁷⁵

Zaključak

Upravo u plitvičkom kraju na “Krvavi Uskrs” 31. ožujka 1991. poginula je prva žrtva u Domovinskom ratu. Pripajanje općine Titova Korenica i NP Plitvička jezera tzv. SAO Krajini bilo je od velike važnosti kninskom i beogradskom vodstvu ne samo u jačanju položaja tzv. SAO Krajine već i u ostvarenju cilja stvaranja Velike Srbije. Dana 8. listopada 1991. Jugoslavenska narodna armija i domaći pobunjeni Srbi okupljeni u Teritorijalnu obranu upali su u Smoljanac i počinili ratni zločin. Tog istog dana dogodio se ratni zločin u Sertić Poljani te prvi opći napad i ratni zločin u Poljanku, nakon čega su učestali ratni zločini na tom području. Najveći

¹⁷¹ *Za Hrvatsku kao Tigar*, dokumentarni film, HRT 1995., redatelj Ninoslav Lovčević, pristup ostvaren 10. 3. 2015., <https://www.youtube.com/watch?v=5Kx1I8Z05MQ>

¹⁷² MARIJAN, 84.

¹⁷³ RAGUŽ, GODIĆ, 56.

¹⁷⁴ MARIJAN, 96.

¹⁷⁵ *Isto*, 86.

intenzitet ratnih sukoba bio je u listopadu i studenom 1991. godine. Masovni zločin u Vukovićima dogodio se 7. studenoga 1991., kada je ubijeno ukupno deset Hrvata, od čega osam civila u Vukovićima i dva civila u Poljanku. U napadu na Vukoviće sudjelovali su lokalni plitvički teritorijalci i pripadnici specijalne jedinice JNA. Zločini u Vukovićima i Poljanku spadaju među najpotresnije i najokrutnije, a ujedno i među najmanje poznate zločine u Domovinskom ratu. U Smoljancu je od listopada do prosinca 1991. ubijeno devet civila, a svi ostali otišli su u progonstvo. Preživjeli stanovnici na području Poljanka, Vukovića, Sertić Poljane i Smoljanca uspjeli su se naposljetku izvući u Bosnu. Sva navedena mjesta u potpunosti su uništena i spaljena. a uvjeti za obnovu, ekshumaciju žrtava i povratak prognanika stečeni su oslobođenjem 5. kolovoza 1995. godine.

Bibliografija

Izvori

- BRIGOVIĆ, Ivan; ŠTEFANČIĆ, Domagoj, ur. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.: dokumenti, Knjiga 21. Agresija JNA i srpskih postrojbi (Lika, 1991. – 1992.)*; *Prilozi za povijest Like, Knjiga 27.* Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Državni arhiv u Gospiću, 2019.

- GRDIĆ, Petar. *Saborsko u paklu rata – svjedočanstva Petra Grdića Maćana.* Pristup ostvaren 11. 3. 2015. <http://blog.vecernji.hr/ratne-price/saborsko-u-paklu-rata>

- HOLJEVAC TUKOVIĆ, Ana, ur. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.: memoarsko gradivo, Knjiga 2. Novinari - svjedoci vremena (zapisi Trajka Grkovskog: Plitvice – Karlovac 1991. - 1996.)*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2007.

- „Imao je tek 3 mjeseca, ubio ga je geler. Umro mi je na rukama”. Portal 24 sata. 1.10.2018. Pristup ostvaren 1. 10. 2024. <https://www.24sata.hr/news/imao-je-tek-3-mjeseca-ubio-ga-je-geler-umro-mi-je-na-rukama-592280>

- International Court of Justice. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia), Judgement of 3 February 2015

- „Likaplus TV: Godišnjica zločina u Vukovićima i Poljanku“, pristup ostvaren 2. 10. 2024. https://www.youtube.com/watch?v=o_kNJNXyURM

- MEDARIĆ TOMLJENOVIC, Ana. „Morala sam pobjeći bez igdje ičega“. *Vila Velebita* (1996), br. 31.

- Nacionalna evidencija nestalih osoba. Pristup ostvaren 10. 10. 2024.
<https://nestali.gov.hr/nestale-osobe-403/403>
- Naselja i stanovništvo RH 1857. - 2001., Državni zavod za statistiku - Republika Hrvatska.
- PEČIĆ, Mile, ur. *Mostovi: godišnjak slunjskog dekanata 1992: ratni broj* (1992).
- PEČIĆ, Mile. *Zakopani dnevnik: dramatična zbivanja 1990.-1991. u slunjskom kraju*. Zagreb: DoNeHa, 2003.
- Popis stanovništva 1991., Republički zavod za statistiku.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima (hrvatski i engleski). Državni zavod za statistiku - Republika Hrvatska.
- Presuda Raspravnog vijeća MKSJ-a Milanu Martiću, Haag 12. 6. 2007.
- RUPIC, Mate, ur. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.: dokumenti, Knjiga 1. Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. - 1991.)*, 2. izd. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2007.
- RUPIC, Mate, ur. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995.: dokumenti, Knjiga 7. Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj - lipanj 1993.)*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2009.
- „Za Hrvatsku kao Tigar“, dokumentarni film, redatelj Ninoslav Lovčević, HRT 1995.
- ICTY, Predmet br. IT-95-11: International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia: Predmet br. IT-95-11, Tužitelj protiv Milana Martića, https://www.icty.org/x/cases/martic/trans/bcs/060322IT_BCS.pdf
- <https://www.youtube.com/watch?v=h3WeVu4hMhQ>, pristup ostvaren 1. 10. 2024.
- Zapisnik o očevidu (ekshumaciji) od 13. kolovoza 1996. godine, Županijski sud u Zadru. <https://www.glaszrtava.org/wp-content/uploads/2021/11/podaci-sa-ekshumacije-i-obdukcije.pdf>
- „Zločin u selu Poljanak“. Documenta – centar za suočavanje s prošlošću, 10. 4. 2013. Pristup ostvaren 30. 11. 2021. <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-selu-poljanak/>

- „Zločin u selu Smoljanac“. Documenta – centar za suočavanje s prošlošću, 22. 4. 2013. Pristup ostvaren 6. 10. 2024. <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-selu-smoljanac/>

- „Zločin u selu Smoljanac – Izvještaji sa suđenja“. Documenta – centar za suočavanje s prošlošću, 22. 4. 2013. Pristup ostvaren 6. 10. 2024. https://documenta.hr/wp-content/uploads/2020/10/SMOLJANAC_izvjestaji.pdf

Literatura

- BARTOLAC, Vinko; BOŽIČEVIĆ, Srećko; DEŽELIĆ, Radenko; KRUŽIČEVIĆ, Anđelko, ur. *Dvije godine okupacije = Two years of occupation*. Zagreb: Uprava Nacionalnog parka Plitvička jezera, Ministarstvo graditeljstva i zaštite okoliša R. Hrvatske, 1993.

- BRSTILO REŠETAR, Matea; NEVEŠĆANIN, Ivica; SMETKO Andreja. *Domovinski rat, katalog izložbe*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 2013.

- GODIĆ, Darjan. „Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.“ Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2017.

- GOLDSTEIN, Ivo, ur. *Kronologija: Hrvatska, Europa, svijet*. Zagreb: Novi liber, 2002.

- HOLJEVAC TUKOVIĆ, Ana. „Lika u izvješćima plaščanskog ratnog biltena tzv. SAO Krajine 1991. – 1995.“. U: *Identitet Like: korijeni i razvitak*, ur. Željko Holjevac. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009.

- KNEŽEVIĆ, Domagoj. „Srpska demokratska stranka od konstituiranja prvog višestranačkog sabora do početka srpske pobune u Hrvatskoj u kolovozu 1990.“. U: *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, No. 60*. Zagreb - Zadar: HAZU, 2018.,

- LUKETIĆ, Nikolina, ur. *Iz ponora izvor – fotomonografija poginulih, umrlih i nestalih branitelja ogulinskog kraja u Domovinskom ratu 1991. - 1996*. Ogulin: Pučko otvoreno učilište Ogulin, 2011.

- MARIJAN, Davor. „Djelovanje i pobuna Srba u Lici 1990. - 1992. godine“. U: *Senjski zbornik*, ur. Miroslav Glavičić. Senj: Gradski muzej Senj, 2006.

- MARIJAN, Davor. *Oluja*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2007.

- MARINIĆ, Borna. *Napad na Poljanak*. Portal HKM, 8. 10. 2024. Pristup ostvaren 8. 10. 2024. <https://hkm.hr/domoljubne-minute/napad-na-poljanak/>

- MARINIĆ, Borna. *Selo u nacionalnom parku Plitvička jezera koje su pokušali izbrisati s lica zemlje – zločin u Smoljancu*. Portal domovinskirat.hr, 4. 12. 2023. Pristup ostvaren 9. 10. 2024. <https://domovinskirat.hr/2023/12/04/selo-u-nacionalnom-parku-plitvicka-jezera-koje-su-pokusali-izbrisati-s-lica-zemlje-zlocin-u-smoljancu/>

- MARINIĆ, Borna. *Tragedija na Kapeli*. Portal HKM, 29. 5. 2020. Pristup ostvaren 9. 10. 2024. <https://hkm.hr/domoljubne-minute/tragedija-na-kapeli/#:~:text=Dvojica%20pripadnika%20te%20satnije%20stradala,Ivica%20Bi%C4%87ani%C4%87%20i%20Joso%20%C5%BDafran.>

- NAZOR, Ante, ur. *Izravni demografski gubici Karlovačke županije u Domovinskom ratu*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2008.

- NAZOR, Ante. „Saborsko i Plaški u izvorima Republike Srpske Krajine, I. dio.“. *Hrvatski vojnik* 321 (2010)

- NAZOR, Ante. „Saborsko i Plaški u izvorima Republike Srpske Krajine, II. dio.“. *Hrvatski vojnik* 322 (2010)

- NAZOR, Ante. *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990.-ih (Republika Hrvatska i Domovinski rat: pregled političkih i vojnih događaja 1990., 1991. – 1995./1998.)*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2011.

- PAUKOVIĆ, Davor, priur. *Uspon i pad Republike Srpske Krajine: dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave*. Zagreb: Centar za politološka istraživanja, 2005.

- RAGUŽ, Jakša; GODIĆ, Darjan. *Specijalna jedinica policije GROM PU Karlovac u Domovinskom ratu 1991.- 1995.* Karlovac; Zagreb: Udruga Specijalne jedinice policije „Grom“ PU Karlovac u Domovinskom ratu, Karlovačka županija; Hrvatski institut za povijest, 2020.

- „Sjećanje na žrtve Drugog svjetskog rata i križnog puta“. Portal Saborsko.net, 15. 5. 2024. Pristup ostvaren 16. 5. 2024. <https://saborsko.net/index.php/arhiva-clanaka/927-popis-zrtava-drugoga-svjetskog-rata-i-poraca-za-saborsko>

- STRIŽIĆ, Ivan. *Bitka za Slunj (obrana i oslobađanje Grada Slunja i općina Rakovica, Cetingrad, Saborsko i Plitvička Jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991.-1995.)*. Slunj; Zagreb: Naklada Hrvoje, 2007.

- STRIŽIĆ, Ivan. *Ogulinski kraj u Domovinskom ratu, I, Obrana i oslobađanje ogulinskoga kraja od srbijanske agresije i okupacije 1991.-1995.* Ogulin: Ogranak Matice hrvatske Ogulin, 2013.